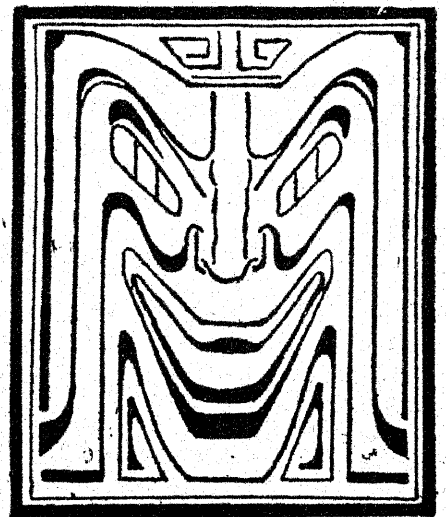

NÄITELAVA

Hind 15 kop.

Esimene Eesti teatri-, kunsti-, kirjanduse- ja spordiajakiri

„Näitelawa“

ilmub kord nädalas — igal reedel

19. veebruarist see aasta uuel toimetusel II. aastakäiku alates, paljude piltidega, mis teatri- ja kunsti-ilmasse puutuvad, ilustatult. Kaantejoonisid kunstnik **Polandi** poolt. — Käesolevaks aastaks on paljud tähtsamad kunstnikud, näite- ja ilukirjanikud ning õpetlased oma kaastööd lubanud.

„Näitelawa“ juhtkirjad puudutavad teatriolusid, toovad ülewaatlikka arwustusi ja mitmesuguseid kunstiharusid käsitawaid teaduslikka töösid ning referatisid.

„Näitelawa“ kroonikaosa sisaldab teateid ja kirjeldusi kogu ilma teatriite tegewusest ja wooludest, kulturalistest sihtidest jne. Siin ilmuvad tähtsamate näitetegelaste, kunstnikkude ja kirjanikkude elulood, nende püüded ja kunstikaswatusline tegewus.

„Näitelawa“ jutuosas awaldatakse kõigeti kunstinõudeid täitwaid töösid näitelawa elust, pilkenaljasid jne. Esimese numbriga hakkab Saksa kirjaniku **Wolters'i** roman „Nende carriére“ ilmuma.

„Näitelawa“ divertissement toob ilulugemiseks sündsaid luuletusi, traagikalisi ja koomikalisi monologisid ja etteasteid.

„Näitelawa“ tahab oma lugejaid täieliku teatri-ajalooga, tema algusest kuni käesolewa ajani tutvustada, teatri tulewikuaateid ja kaswatuslist tähtsust kulturatöös silmas pidades, rahwast näitekunsti lugupidamisele wiia.

Et maal olewatele seltsidele ja asjaarmastajatele näidendisi kättesaadawaks teha, annab

„Näitelawa“ 1910. aastal 8 suuremat (3—5-waatuslist) ja 10 vähemat (1—2-waatuslist) meie olude kohast kurb- ja naljamängu era raamatuna (mitte üksikute lehtedena) oma tellijatele hinnata kaasa. Kergenduseks on täielik regiesseade, märkuste ja kostümide kirjeldus ning iseloomude seletus. Kaasaantawatest näidenditest ilmuvad esmalt: **Heijermans'i** „Seitsmes käsk“, **Voss'i** „Süüdi“, **Walter-Steini** „Preili doktor“, **Max Halbe** „Noorus“, **Wied'i** „2x2=5“, **Minna Canti** „Anna-Liisa“, **A. Dinter'i** „Salakaubawedajad“ ja m. t.

Spordiosakonnas on kaastöölisteks **Lurich, Aberg** ja teised.

Tellimise hind:

aastas . postiga 5 rbl. — kop., postita 4 rbl. 60 kop.
1/2 aastas " 3 " " " 2 " 50 "
1/4 aastas " 1 " 60 " " 1 " 40 "
1 kuu peale " " 55 " " " 45 "

Kuulutuste hind:

1 lehekülg . . . 30 rbl. 1/4 lehekülge . . . 8 rbl.
1/2 " . . . 15 " 1/8 " . . . 4 "

Lehe eesotsas poole kallimad.

Aasta, poole aasta ja kuuaja kuulutuste hind kokkuleppimise teel odawam.

☐ Üksik nummer 13 kop. ☐ Adressi muutmine 20 kop.

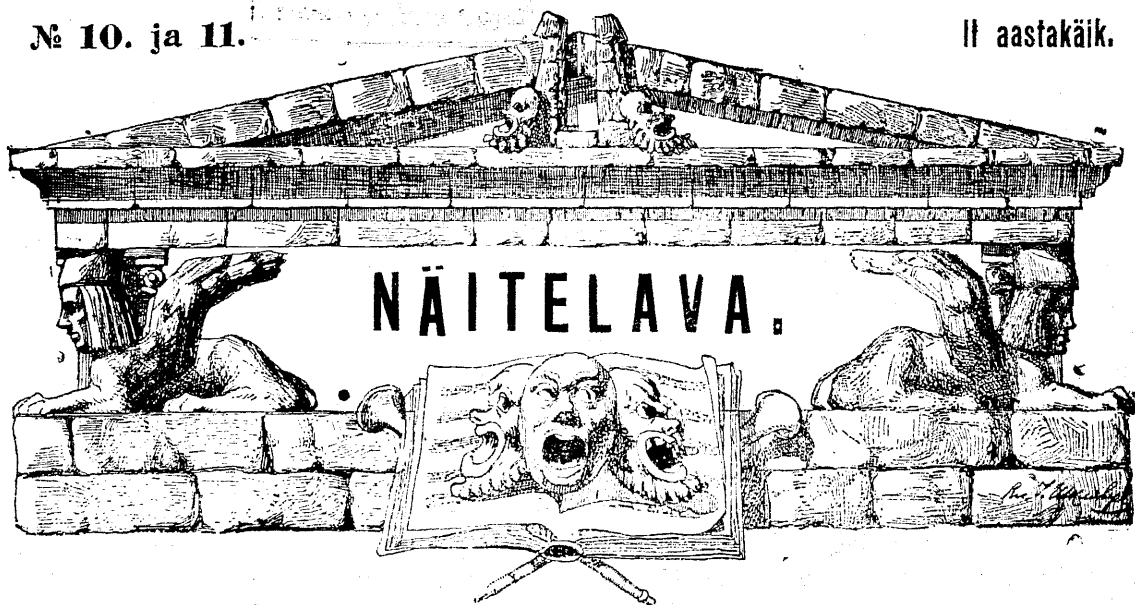
Proowinummer saadetakse 2 seitsmekopikalise margi eest tellijale kätte.

Adr.: liht ja rahakirjadele: гop. Ревель, редакция журнала „Näitelawa“

Wastutawad toimetajad ja väljaandjad: **Paul Pinna** ja **Theodor Altermann**.

Toimetus ja talitus on Ehrenpreisi trükikojas, Rüütli uul. № 11.

☘ Koiki endisel toimetusel ilmunud näitemängusid ühes trükilubadega võib toimetusest saada. ☘

Teater ja Prantsuse rewolutsion.

Suur Prantsuse rewolutsion, mis wana feodolkorra aluse purustas, aadelite ja waimulikkude priwilegi häwitas, mis absolutismuse lõpetas ja tuntud deklaratsioonile „inimese ühesugune kodanikuõigus“ — teed andis, see rewolutsion, mis omale teed kogu Lääne-Euroopasse raius, ei olnud mitte sarnane kiire, wagune ümbertöötus millega meie 1848. aastal tuttawaks saime. Wana kord hakkas juba Louis XIV. ajal kõikuma — paleede hiilgus, rikkus ja tore elu lamas kogu raskusega rahwa õlal, kes maksude koorma all ägas. Algtõuget liikumiseks andsiwad Molière, Raçin, Corneille, ajal kus prantsuse keel õitseaga üleelas, kus ta rahwuswaheliseks keeleks oli, — siis weel suured sõjad ja lahingud, kõik see kohutas rahwast ja sundis teda tige da absolutlise isewalitsuse wastu wäljaastuma. Louis XIV. oli oma iseloomu poolest wäike despot, wäikeste, mudaste harjumistega. Tema walitsuse alustusega algab

ka see ämar käärimine mis Louis XVI. ajal rewolutsioniks leegitses. Tähtsamaks teguriks selles liikumises oli see mõteteadus, mida „XVIII. aastasaja walgustawaks mõteteaduseks“ kutsutakse.

Björnstjerne-Björnson †.

Weel teine tegur oli aga olemas, mis rahwa peale weel suuremat mõju awaldas ja selleks oli — teater.

See wiimane ei mõjunud mitte wähe, tema tegewus oli täitsa ülekaaluw.

Teater oli kõigi nende lillede õilme, mis enesest tollaegist Prantsuse wabaduseihkajate aateid wälja lõhnasiwad. Esiotsa, nii ütelda enne rewolutsiat, astub teater hulkade eesotsas ja hoiab prantsuse iseteadwuse lippu kõrgel, kritiseerib wana korda armetult.

Rewolutsioni eel, silmapilgul, kus seltskonnas kõigesuurem ärewus elab, kui rahwa närwid põnewile on kistud, on teater teenäitajaks.

Absolutismuse õitseajal, kui reaktsia peremees oli, kui tsensur tsensuri jaoks ametisse

asendati, kui peale tsensuri-ametnikkude veel tsensurid-erisikud oliwad (waimulikud, ministrid, isewalitseja jne. — sest seda peame meellespidama, et kirik igal ajal ennast politikasse segab — ajal kui näidend tsensuri poolt lubati, isewalitseja poolt ärakeelati wõi ümberpöördukt), oli teater seotud, kuid igal wõimalikul korral püüdis ta teed näidata ja elustada. Encyklopedistide aated propagandeerisid publikumi just teatri kaudu, wõtsiwad aga ka teisa kunstisid oma orjusesse.

Louis XV. ajal sai teatris käimine moodiasjaks. Esmalt tundub see kirk õuedes, kus kuningast hakates, kuni tema armsamaga, markise Pompadouriga lõpetades, kõik näitelawale ihkawad. Wiimati laguneb see haiglane kirk aristokratia ja burshua sekka laiale, kes kõiges ikka esimene olla tahab, ning kõigewiimaks ka alamatesse, waestesse rahwakihtidesse, laiale.

Siis, rahwateatri tekkimisel algas asjaarmastaja gruppe. Paljud kõrgema seisuse naisterahwad lahkuwad perekondadest ja hakkawad näitlejateks. Tekkiwad kodused näidendid ja näitemänguõhtud, kus harutihti osaliste puudusel kõõgitudrukud, teenrid jne. abiks wõetakse. Teatrikiring on nii suur, et kõik kombetsermonia nõuded ja eelarwamised unustatakse. Sage-daste tuleb ette, kus sarnaste koduste etenduste tõttu, mõni tühine näidend isegi kuninglikule näitelawale teed leiab. Kirg kaldub wiimati ka sõjawäkke, ohwitseride wehklemisewõidud, kutsuwad omased näidendid elule. Osalisteks on ohwitserid aukraadide ja õuekuulsuse peale waatamata.

Waimlik seisus peab kauem wastu ja nimeatab teatrit „kuradi koopaks“, aga wiimati hakkawad ka kloostri eestseisjad näitemängusid, kus nilbusest puudu ei ole, kirjutama ning ei lepi mitte ükski aga kirjutamisega, waid astuwad wiimaks ise ka osalistena üles. Olla ju „Figaro pulmades“ nelikümmend pappi kaasa näidelnud.

Seltskonna teatritest oliwad Parisis tähtsamad: „Comédie Française“, „Italia teater“, „Ooper“ ja „Komikaline ooper“. Peale selle oliwad veel nõndanimetatud „bulwar-“ ja „wäiksed-“ teatrid. Teatri pettuseks oli veel nende priwileegia. Õue-, aristokratia- ja waimulikkude teatrid oliwad kõige eesõiguslise-

mad, moodsamad ja hiilgawamad. Õuel loeti teatrit kõige ilmsüütamaks naljaks, sest sarnane arwamine oli walitsemas, et teater rahwa peale mitte seda mõju ei awalda, mis broshüred, ajalehed ja raamatud.

Nagu meie juba tähendasime oli markise Pompadour kirgline näitlejanna ja sagedaste muretsetes ia sarnastele näidenditele etenduseluba, mis tsensurile mitte ei meeldinud, muidugi oliwad nendes näidendites siis temale sündsad osad. Siitsamast selgub siis ka, miks sagedaste süütate broshürede ja muude kirjel-duste tõttu isikud wangimajasse rändasiwad, kuna teatris julgelt katholigi waimulikka ja walitsust piitsutati. — 1776. aastal pani prints Conti parlamendile ette, et broshüre, mis feodalkorda arwustab, ära tuleks korjata, kuna teatris aga wabalt Voltaire näidendit „Droit du Seigneur“, mis mõisnikkude seisust ja feodalkorda piitsutas, näideldi. Samal ajal astus üks prints Figaro osas wälja. See aeg, kui „Seltskonna otsus“ ärapäletati, mängiti prowintsis Jean-Jaque-Rousseau näidendit, mis „Seltskonna otsuseid“ propagandeeris.

Õueteatris mängiti ikka sarnaseid näidendisi, mis politikat, olukorda ja walitsust pilkasiwad. Näidenditelt nõuti, et nad terawmõttelised ja huwitawad oleksiwad ja et nendes printsidele, Pompadourile jne. silmapaistwaid osasid oleks. Suure waimustusega kujutasiwad printsid rewolutsionärisid, kes inimliku üheõigusluse apostlid oliwad, pilkasiwad wahwalt aristokratiat, waimulikka ja walitsust ning ülistasiwad wabadust. Kõige naljakam oli muidugi veel see, et neile mitte üksinda waimulikud ega aristokratia käsi ei plaksutanud, waid isegi kuningas oma perekonnaga.

Muidugi ei lubatud sarnaseid näidendisi mitte igal näitelawal. Waimulikud ja aadelid seletasiwad, et walitsewa korra rahuldamiseks wäja on neid teistele näitelawadele mitte lasta. Ning nii keelati nende ette kandmine teistel näitelawadel ära.

Tsensuri asjus oli prowintsilinnadel aga niisamasugune priwileegia kui õueteatrilgi. Siin oli näitemängutsensuriks nõndanimetatud echevin de la ville,“ politseiametnik. Selle ametnikuga oli palju kergem kokku saada ja teda ära osta, kui pealinna omadega. Et Parisis oma uue näidendi „Guébres ou la Tolérance“

ettekandeks luba saada, hakkas Voltaire tsen-sur Maraini meelitama, sissetulekut pooleks teha lubades. See lubas näidendit küll trük-kida aga etenduseluba Parisis ta anda ei usal-danud. Voltaire saatis trükitud eksemplarid prowintsi ja seal võidi teda wabalt näi-delda. Näidend „Partie de chasse de Henri IV“ mängiti igas prowintsilinnas, kuna „Comédie Française“ ta alles pärast Louis XV. surma wõtta usaldatakse.

Fontenelle näidend „Ericie ou la Vestale“ milles autor katoligi kloostrite ja waimulik-kude kallale tungib, ei saanud Parisis ka mitte ettekandmiseõnne esiotsa näha. Isegi tema trükki andmine pealinnas keelati ära. Prowintsilinnades mängitakse teda rahulikult ja Parisis ainult 1789. a. 19. augustil.

Teatri abil sai siis XVIII. aastasaja mõtte-teadus selskonnale arusaadawaks. Sellega sele-tatakse osalt ka see nähtus, et rewolutsioni-aadet ainult „Contrat Social“ (Rousseaud ei saadud mujal teada kui teatris) seedida võidi. Teater oli kooliks, õpetooliks, kaswatusasutu-seks ja rahwa waimuergutajaks. Kuulus ad-wokat Segiér tähendas parlamendis: „Reakt-sioni ajal oli iga waba sõna keelatud, mõtte-teadus wõis waimutumestuse mõistes elada. Nüüd aga peame teatrile tänu ütlemä, et ta rahwa mõistust täielise nürinemise eest, kuhu kirik teda juhtis, hoida wõis.“ — Waateruu-mis oli peiosa nõndanimetatud „parteri“ käes. See oli kõige demokraatsem ja kõigerohkear-wulisem publik mis siin esines. Hypolyte Lucas ütelse järgi käidi kogu pool XVIII. aas-tasada „parteris“ peaasjalikult sellepärast, et satyräle, mis wana korda piitsutas, kiitust ja-gada. „Parteris“ läks närwilsus isegi niikau-gele, et kõige kirglisemad wanakorra poole-hoidjad kirjanikud, kui nad kuulsust saada ih-kasiwad, oma aadete salgamisele pidiwad asu-ma. Wiimati on publikum-õpipoiss, publikum-täisealiseks wõrsunud . . . õhus hõljub juba re-wolutsia . . . Wana korra alusmüür kõigub . . . Rahwa närwid on wiimase wõimaluseni põne-wil . . . Algab-käärimine. Millegi näidendi ärakeelamisel ja uue wõtmisel, mis teise wai-muga on, pannakse publikumi seas elaw mee-

leawaldus toime ja wilistatakse wastumeelne näidend wälja.

Louis XV. sureb. Noorelt kuningalt ooda-takse uut, oludekohasemat riigiwalitsust. Ooda-takse, et ta reformide tegemisele asub ja rahwa närust elukorda parandada püüab. Seatakse teda Henri IV. kõrwu ja samal ajal ilmub Pa-risis ka „Partie de chasse Henri IV“. Publi-kum terwitab waimustatult näidendit, kõlawad hüüded: „vive le roi“ ja lisawad juurde „vive la nation!“ Ühendatud riikide tawaliselt ilmu-wad keelatud näidendid näitelawale. Waimu-lik seisus püüab küll wastu seista, kuid rewo-lutsion on edukäigul ja temaga ühes muutub teater ikka rohkem ja rohkem rewolutsionli-semaks.

Warsti pärast Necceri Parisi jõudmist män-gitakse Merçier näidendit „La réduction de Paris“. Selles püüab autor publikumile kodan-lise sõja tühjust, seadusetust ja muud burshua mustapesu näidata. Näitlejate ja publikumi wahel on side — peanäitleja Molí haiguse ajal küsib publikum igakord enne mängu algust, kudas tema terwisega lugu on? Kui mõni näitleja küllalt hästi ei näitle, siis palub ta pub-likumilt wiisakalt wabandust. See perekond-likkus ei teinud aga näitlejaid mitte laisaks. Harwaste kuulas ka publikum artistide wa-bandusi, kuid ainult harwaste. Näituseks, kui „Inés de Castro“ esimest korda etendusele tuli ja lapsed näitelawale astusiwad, naerdi. Selle peale wastas aga Inés osa etendaja näitejanna: „Naera, naera rumal publikum, aga see on kõige ilusam koht näidendist!“ Publikum wai-kis. Näitejanna näitles oma osa keskmiselt ja jäi ikkagi publikumi armuosaliseks.

Weidi aega enne rewolutsioni waidlesiwad näitlejad bünelt rahwaga wiimaste sündmuste üle. — Sellega lõpeb nüüd iseseisaw teatri poliitikaline osa. Teater ei sunni hulkasid enese järele tulema, waid hulgad teatrit. Teater tegi oma missionitöö ära, walmistas publikumi re-wolutsionile ette. Nüüd püüawad näitekirjani-kud ja näitlejad rahwast harida. Wanad tra-göödiad töötatakse ümber, nendesse puhutakse wärsket, oludekohast waimu. Ja, aga ka nen-deta suudaks publikum päewaküsimusi harutada.

(Järgneb.)

Koor, riim ja monolog draamas.

Karl Jungkols.

(Järg.)

Sellest näeme, et Shakespearel õige palju wastalifi oli, kes tema töösid wäewõimuga halwaks püüdisiwad teha. Ka palju laitust ja naeru leidis Shakespeare uus draamade kirjutamise wiis, nimelt: tema hakkab oma tükkides jaoti liht, igapäewast kõnet tarwitama. — Kuni Shakespeareni oliwad kõik näitemängud Greeka ajast peale, kas riimis ehk seotud kõnes. Shakespeare astub sellest põhjusemõttest kõrwale ja saab esimeheks tähtsamaks kirjanikuks, kes igapäewase kõne, proosa, näitemängus tarwitusele wõtab.

Shakespeare läbi astub draama ühe õige tähtsa sammu real-elule lähemale ja on tema sellega ühtlasi real-draama tehnika üles leidja.

Hoolimata kõigist wastu töötamistest wõitis ta kordkorralt ikka rohkem lugupidamist ja awaldas Ingliše kirjanduse peale juba omal ajal õige suurt mõju. Tema järgneb terve rida õige lugupeetud näitekirjanikkujid: Thomas Heywood (surn. 1648), John Webster's (surn. 1625), Ben Jonson (1574—1637), John Fletcher (1576—1625), Francis Beaumont (1585—1616), Philipp Masfinger (surn. 1640) jne. Kõik need tahtsiwad Shakespeare kuulsusest suuremaks saada ja iseäranis on Ben Jonson kõige rohkem Shakespeare kallale tunginud.

Ühtlasi tõuseb Ingliše draama õitseajal näitemängule wastuwool. Waimulikud, puritanid (usupuhastajad), kaebawad näitlejate arwu alalise kaswamise ja nende wallatuste üle ja soowitawad näitemängu ära keelata. Ainult kuningate kaitfel, iseäranis Elisabeti ja tema suurte riigimeeste lord Leicester'i, Warwicki, Derby eestkostmisel, ei lähe puritanidel korda keeldu läbi wiia. — Uus walitseja kuningas Jakob astub troonile. Puritanid nõuawad lõbustuste ärakeelamist, mille tõttu pühapäewa õhtuti rahwal keeglimäng, loomade tagaajamine ja sündmata wabemängud, „interluded“, ära keelatakse; wiisakaid lõbusid ja näitemängusid lubatakse siiski.

Puritanide mõju läheb aegamööda suuremaks, jeda enam, et kirjanikud ja näitlejad wagaid mehi nende wagaduse pärast pilkawad. Karl I. määrab, et kui Londonis nädalas rohkem kui nelikümmend inimest ära sureb, siis ei tohi mängida.

Prantsuse näitefeltskond tuleb Londoni ja nende feltskonnas mängiwad juba naisterahwad naisterahwaste osajid. See oli inglastele wastik. Ingliše rahwas ei olnud sellega harjunud, sest nende juures täitsiwad poisikesed ja nooredmehed naisterahwa kohuseid, nagu see näitemängudes juba Greeka ajast peale wiisiks oli. Tõusis üleüldine suur torm näitemängu wastu: nad pida siwad jeda kombe ja morali wastafeks, et naisterahwad näitlejateks on.

Puritan Prynne kirjutab wihaft põlewa kirja naisterahwaste ülesastumise wastu, nimeiab teatrit saatana koopaks ja näitlejaid saatana teenriteks. Juhtumisi oli kuninganna Henriette näokattega ühel koja pidu õhtul ühes mänginud ja jeda terwitasiwad Prynne wastafed kättemaksmise otstarbeks. Prynne mõisteti kõrget rahatrahwi maksma, pidi häbipostis seisma ja tal lõigati kõrwad pooleni ära.

Dikapeale läks puritanidel siiski korda keeldu läbi wiia; 2. septembril 1642 keelas parlament awaliku mängimise ära, ja aastal 1648 kinnitati sellele keelule weel wali nubtlusejeadus juurde, mille järele iga näitleja kuulumine ära lubati rikkuda, kes keelust üle astub ja awalikult mängib, igale pealtwaatajale määrati 5 shillingit rahatrahwi.

30. jaanuaril 1649 langeb kuninga Karl I. pea ja algab uus ajajärk Ingliše ajaloos.

Sellest ajast peale kaotab Ingliše draama iseseiswuse ja kaldub Prantsuse kirjanikkude iseäranis Corneille ja Racine mõju alla, niisama nagu terve feltskonna elu Prantsuse kombeid omandab. Willam Davenant toob Prantsusemaalt liikuwad näiteseinad ja paneb naisterahwad naisterahwaste osajid mängima.

Uue Ingliše Prantsuse klasjikakooli eeswõttelejaks hakkab John Dryden (1631—1700) ja aratab Shakespeare wastu põlastust, mis umbes 100 aastat kestab. Dryden'i oma tööd on hinge poolest ilma eluta ja igawad. Ainukefeks paremaks tööks jääks tema „Antonius ja Kleopatra.“

Natba u Lee (surn. 1693), Nicholas Rowe (1673—1718) ja Thomas Otway (1651—85)

püüdsiwad küll rahwuslikele kunstiwormile läheneda, aga ei suutnud midagi ära teha. Selle aja moodjad: Willam Wycherley (1640—1715) ja William Cogere (1670—1728) jäiwad oma waimurikaste libedustega wõitjateks. Wicheley'l ei olnud ka tarwis häbeneda, sest kõrgefeltskonna naisterahwad käiswad näokatetega teatris ja nad ei tarwitfenuid punastada. Wycherley esimine näitemäng „Armastus metjas“ meeldis ja tegi ta kuulsaks.

17. aastaja jooksul langes Inglise draama iŕeseiswus ja kadus Shakespeare mõju. Ehk küll Inglise näitleja Garrick unustufesje jäänud Shakespeare uueste elustab, jääb Inglise kuni meie ajani ilma tähelepanemist äratawate kirjanikkudeta.

* * *

Nagu tähendatud, sattus Inglise draama Prantsuse mõju alla. Prantslased ise, kuulus Pierre Corneille (1606—1684) eesotsjas töötasiwad suurelt jaolt Hispania näitemängusid, renaissance läbi moodfaks saanud Aristotelese Kalone üksufereegli järel ümber.

Renaissance.

Renaissance ehk ärkamiseaja äratajateks jääwad Dante Alighieri (1265—1321), Francesco Petrarca (1304—1374) ja Giovanni Boccaccio (1313—1375). Nende mõjul tõusis wanade kirjade uurimise püüdmine Italias. Boccaccio põhjendas ifegi Florenzis, sealŕe ülikooli juures Greeka kirjanduse õpetooli ja luges ise Dante „Jumaliku komödia“ uurimist. Würstid, paawstid ja wabariigid wõitleŕiwad üksteisega humanteaduste uurimises. Awati igal pool koolides uusi õpetoolisid, ajutati raamatukogud ja Jumaldate Rooma=Greeka teaduste uurijaid au ja waraga, nii et kõik anderikkamad mehed ennaŕt ufinufega neile teadustele pühendasiwad.

Suureks kajuks oli see, et ühendus Byzanziga ikka elawamaks läks ja palju haritud greeklasi Konstantinopolist Italiasse põgenes.

Wäike=Asiasse tekkis 13. aastajal Türgi riik, peale suure Mongoli wägewa sõjakangelase Dŕhingis=Khaani surma. Sellega ühes oli Türgi ŕuguharu Kaspia mere tagufest kodust Ikoniasse tulnud, kus nad feldŕbukkiide ŕultani teenistufesŕe wõeti. Nendele anti Pŕrügiamaal wäike maatükk palgaks ja sinna jäiwad nad oma pealiku walitŕufe alla afuma. Pealik Osman ŕutis rahwast iŕeseiswaks teha ja nende riik paifus tuule kiirufega. Ida=Rooma keisririik sattus hädaohuŕe ja selle tõttu algas haritud greeklaste wäljarändamine Italiasse.

Italias, kus Rooma=Greeka hariduse järele nälg põlema oli ŕüttinud, wõeti neid lahkeste wastu ja osteti ühestoodud kirjawara kalli hinnaga. Terwe Konstantinopolis olew kunŕti- ja teadufekogude kaldus enam ja enam Italiasse ja kui ŕiis aastal 1453 Konstantinopol türklaste kätte sattus ja Ida=Rooma riigile lõpp tuli, oli sealŕt palju juba peastetud. Kõige ufinamine püüdis Italias Cosimo Medici hariduse tõŕtmiŕt edenendada ja kui ta Florenzis 1434. a. walitŕejaks waliti, põhjendas ta Florenzile teadufe- ja kunŕti=ilmas jäädawa mälestufe. Florenz tõusis kõige tähtŕsamaks linnaks hariduslifel põllul: ŕuuri rahaohwruid kanti antik-kunŕti ja kirjandufe õŕtmiseks; ajutati Plato akademia, kus wana Greeka ilmatarkuŕt õpetati, ja sellega wõrŕfus ŕiis Italia renaissance.

Italiast õppiŕiwad Prantsuse teadlased antik-kirjandust tundma ja ühes sellega ka Aristotelese kolme üksufe reeglit: määrusid tegewufe, aja ja koha kohta.

Conrarti juurde, kes nõunik, ifeeneŕest mitte wäga haritud, aga ŕuur kirjandufeauŕtaja, käiswad mitmed selle aja kirjanikud ja luuletajad koos. Jean Chapelain (1594—1674) põhjendas nendel koosolekutel Aristotelese üksufe õpetufe järele Prantufe näitemängule määrufed. (Järgneb.)

Björnstjerne-Björnson. †

13. aprilli õffel suri Pariisis kuulsam Norra poet ja dramaturg Björnson ära. Waft hiljuti tõiwad ajalehed tema üle sõnumeid, et tema paranemisel olla, kuid niisid. . . lahtus ta pikalpäse haiguse järele 77. aastasel. Björnsoni surmaga kadus Ibseni kaastlane ja sõber. Ibseni ja Björnsoni wahetõrd on kogu kirjanduseilmale väga hästi tuntud. Ibsen on grandiosilsem geniaalsem Björnsonist, kuna Björnson Ibsenist humanistilisem ja tundeilisem on. Peab arwama, et Björnson oma iseloomu poolest ka Ibsenist suurem oli. Suurele Ibseni oli Björnsoni tõusmine häwitusel. Samal ajal, kui Björnsonile au ja kuulsus, nii ütelda mängides, ofaks sai, pibi Ibsen enesele suure waewaga teed raiuma. Björnsoni tšestid oliwad lihtsamad, selgemad, tema realistiline psühholoogia, mis mätsitaalisel siiguga segatud, ei olnud põhjata. Björnson oli oma aastajaja inimene, kes seda aega, millele ta elas, väga armastas. Norra teatrisse astudes paistawad meile kats kaju — Ibsen ja Björnson filma, need kujub on nende eluajal tehtud.

Björnson sündis Awitnes 1832. a. 8. detsembril pastori pojana. Seitsemetiistkümnne aastasel lõpetas ta ilikooli. Ta on Ibsenist kuulsam, mashebe seas populaarsem ja ajakirjaniku ning rändawa kõnepidajana väga tutaw. Wiimastega laguneski Norras tema mõju laiale. See wabalt ja rahwusliliselt mõtlew norralane oli teele ühehäälgsusest nõndanimetatud maalstracver'ist waba. Eht ta küll tegewust ja loomulikkust liiga suurets pidas, oli temas siiski uft inimeste hea iseloomu kohta alati olemas. Tema efinesed kirjanduslised katsed ei olnud suure tagajärjelised ja — nagu kuulsam Norra kirjandusehunnija Hanssen ütled, wõetud neid isegi kaheldes wastu. Warsti kadus aga sanane tahklemine ja Björnsonile naerataks õnn wastu. Nagu Ibsengi, nii oli ka Björnson tõrd (1865—67) kuningliku teatri direktoriks. Pärast ehitas ta oma teatri, kus ta oma näitemängusid ette tunda lasi. Tema sünnitustes oli tõrd pikem wahetõrd, kuid siis awanes energilisem tõb. Wiimasesse poolesse kalduwad ka tema tuttawamad ja populaarsemad näitemängud.

Draamaguse ja energilise andega luuletajana on ta „Digde og Sange“ iutaw, kuid osawama jutustajana on ta weel nowellides ja draamadest tuntud („Laboremus“ (Tõbõtame), „Wõitlustes“, „Maria Stuart“, „Noorpaar“), milledes ta waaleib, poetilist ehitusi ja wäliseid wormisid muutis. Tema wärtsjalg on tugew, kujutaw ja wõimas. Tema draamide siis pole just nii väga suur kunst, kuid seda suurem selgus iseloomudes, peitunemas. Tema sünnitustes elab oma kodumaa looduse juurus. Seal on Jerubaner og Kirkegaarden, Kalamehe tütar, Pulma marsja, Magnhild, romantiline poema Arnjot Gelline, edasi Talupoja jutub ja Wäite rõemus — need on imeliku wärstuse ja soojusega jutustatud. Mäletan väga hästi, misuguse muljendi kalamehe tütar minu peale jättis, kui ma — arwata kümnne aasta eest tema „Kalamehe tütar“, „Sakala“ liisast lugemin. Tema keeleilu on suurepäraline. jutustus wõimatu foraw, mis nagu mägebe oja woolab. Uudisjututused on wahesti kõigeparem tema „Synnoeve Solbakken“ (1857. a.) Oma romanis Ragni näitas ta oma kujutuswõimu suurust. Uudisjutus „Kurri kodu“ arendab ta algupäraliselt laiwatusteabliki küsimusi. Pa Guds Veie (Sumala reel) religioonilisi . . . Oma draamide sujetid wõttis ta esmalt kirjastajast „Kong Sverre“ (Swerre kuningas), „Sigurd-Slembe“ (Sigurd tige) milledes, isekranis wiimases, täieste kirjastaja õht ja wäljauklemise wiis igale shele wastu puhub. Edasi ajus ta suure sätidusega ja kunstilise terawusega meieaegsete kombete jutustamisele (En Fallit — Pantrott — Redaktören, Det ny Sytem — Luus siistem ja teised). Peab aga tähenbama, et nende puhast kunstilist muljendit sagebaste tendenz tumendab.

Björnson eralneb Ibsenist weel oma waadetes, mis pea asjalikult selles seisab, et meieaegse kombeelu rikkisolek kultuuraft arusaamatuse peal seisja ja et abielurikkumises pearolli meeserahwaste hoolimatus oma ja teiste wastu anda. Üle-

ülbe on Björnson suur kombeapoostel, kes kombelisi puhtust üle kõige hindab, suur terawmõistuse ja kunningiriigi austaja. Tema mas muigab kwaker ja puritan. Samal ajal on ta aga ka optimist, tõb ja kultura olemise austaja. Tema ja Ibsen on Norra teatri jäädawad sambad. Wiimane näidend, „Kui noor wiin õitseb“ sai minewal aastal tuntawaks. Sellest alpool pikemalt.

Björnsoni romanid ja uudisjutub esitawad sedajama waimu, mis tema näidendidki. Peale nende aga ilmutiwad weel luuletusi ja publitsistilisi profschüresid tema julest. Tema elu oli tõb, küllane, wiljarikas tõb. Kannatus ja waewarikkus oliwad Björnsoni elus niijama, kui iga kirjastiku elus tuntub ja olgugi, et Björnson meile wahesti wahetõrd oli, siiski leiname teda südamest.

„Naar den ny Vin blomster.“ Selle üle kirjutab Björnsoni sõber P. Hansen järgmist: Rohkem, kui keegi teine, kannatan mina Björnsoni kadumise pärast, kellega ma nii ligidane tutaw olin. Ja suurematele hulludele tahastin ma jutustada, misjuguine suurepäraline, lapselik-süüta, äge noormees ja Ibsus nalkataja see 77-aastane wanatene see aeg oli, kui ta oma wiimase näitemängu kirjutas. Ma tean, et ta mulle selle niijama suuremeelselt andets annab, et ma tema kirjades kolan, nagu ta mulle paberosside ja weiniwõimise andets andis — kui ta küll peab raputas ja mõnesuguseid miimikaid naeru maskeerimiseks tegi.

Kaua lamas ta haigena Pariisis oma tütri, proua Dagny Langeni juures, weibi paranedes ajus ta weebuaril kuul 1909. aastal jällegi oma uue näidendi edasiloomisele. 23. weebuaril saatis ta mulle kirja:

„Ma olen juba nii palju paranenud, et ma paar tundi päewas töötada wõin. Käsi wärtsib küll kirjutisel, aga ma olen sellega juba harjunud. Meie elame sihes abikaasaga avenue Ingres, s. o. peaaegu metsas. Täna w nimetatse selle tähtja kunstniku nime järele ja maja — on temale ehitatud. Meie elame oma tütri juures ja nendes ruumides, mis ennem majaomaniku käes on olnud. Tore ruum . . . Maja on küll aga teise omaniku omandus ja temale tehti teine tõrd peale, mispäraft meie lael sammusid peame kuulma. Ulewäl on pensjon ja klaver on suretusel just kabinetil kohal, kus ma töötan! Pensionerid harjutawad tema peal hommitust õhtuni . . . Minu tütar palus mitu tõrda, et nad oma gammade ja teiste harjutuste tegemise järgi jätakiwad. Ma ije palusin ka, kuid nende seas on keegi pool hullu, kes järele ei anna. Temale meeldib rahurikkumine. Ma tahats teada, mis rahwuseft ta on? Muidugi mitte prantslane, need ei ole nii wiisakuseta. — Waewalt suudan ma oma tõb lõpetada . . .“

Waadate kui südne oli siis, kui alla oli baromeeter langenud, olgugi, et weel uafja toon kuuldu. Teisel märtsil selgineb taewas ja ma sain Björnsonilt järgmise lahthse — millede peale ta meister oli:

„Täna wiidi mind alumisele korrale ja ma olen — waba töötaja! Lõpetasin teise, väga pifa waatusse. Kogu tõb lõpetan märtsil. Käheb ladustate. Luulelend on väga tõrge!“

Tõb läts ruttu. Luulelend oli tõrge ja 11. aprillil kirjutas Björnson:

„Armas sõber, homme, teisel lihawõtte pühäl saadan näitemängu ilma. Täna ei saanud, kõit peawad pühafid. Näid palun siind kõit teha. Loe ta läbi ja üttele oma arwamine awalikult ära.“

Siis tuli muigugi küll näidendit wõimalikult ruttu laduda anda ja wana õigestikirjutust filmaspidada. Björnsoni ennast huiwitas wana Daani õigestikirjutus, kui ta halwas tujus on ja siis kui paremas, siis Norra. Edasi palus ta, et ma temale kats korrektuuratõmbet jaadats — ütts temale isiklikult ja teine tõlgi jaots. Kiri lõppes lausega: „Siin on suure-

päraltsem juwi!" — Pean üttema, et ma mitte kahte äratõmbet ei saanud, ma sain aru, mis selle taga on ja saatsin kümme. Aga edasi — ma sain näidendi 15. kätte. Lugesin ta kahetunnit jooksul läbi, olin waimustatud ja saatsin Björnsonile ka muljenblife telegrammi. 16. sain Björnsoni käest wastufe, kuid see on liiga intim, et siin awalbada. Ta oli nii rõõmus, kui wallatu poisikene. Ta jutustab kirjast ta mitte wähem kui neljast tööst, mida ta alata lubab. „Minu enesetunne," sõnab ta „on juurepäraline!"

Kui ma käskkirja sain, see oli, kui üt. siis lugesin ma käskkirja neli tundi ning pool tundi peale lõpetamise oli ta juba trükitojas. — Meie Norra raamatud trükitakse harilikult Norramaal, aga ma teadsin, et Björnson oma tööd wõimalikult pea trükituna näha ihtab ja sellepärast ei tahtnud ma aega raiskata. Kogu ilmas ei ole jarnast inimest, kes temale tehtud wähemasti heategu nii ostab hinnata, kui Björnson. Ta ostab nii suurewiisiliselt tänada, et tema tänu kallim kingitus on. Seba teawad töit, ka trükitojad, kellel temaga tegemist on olnud. Trükitoda heitis siis ka wiibimata töit kõrwale ja neljapäewast eemaspäewani oli 15 poognat mitte üksi laotud, waid ka piinlikult korrekteeritud.

Sellest päewast alates kuni mai kuu keskpaigani, mil Björnson Berlinist läbi oma kodu sõitis sain ma temalt wähemalt kats kirja wõi kaarti nädalas. Wõib ütelda, et kahetajakümne aastate sees keegi nii elurõõmjat wanakest tundnud ei ole, kes täis lootust tulewiku peale ja nii õrn, peaaegu neulilik on, kui tema. — Algusel oli õijuselt tehtud, et keegi tööd ennem ei tea, kui ta ilmunud on. Kuid näis, et Björnson seda pibada ei suutnud ja oma tuttawatele teda lugeda tahtis anda ning jällegi ilmus kiri: „Armas sõber, sellele ja sellele saada mõni äratõmbe ja ära unusta pealekirjutada „Discretion"!"

Peale esimese saadetufe kirjutas ta mulle järgmist:

„Ma lugesin uueste oma näidendi mõne korra läbi. Ei usu, et wigasid on. Kuid igaks juhumijsaks saada weel, et wigade eest hoida, Karl Nörupile üks eksemplar. — Ja, ole hea ära unusta järgmist: Mii pea kui minu parandust tehafe, saada eksemplariid: Björn — Bergteahadenstr. 37, Berlin W. ja Dr. Elias'ele Mathetikirchenstr. 4, Berlin W. Mõlemale kirjuta peale (Discretion). Niisamuti ka dotsent Collinile — Stenbalis Christiania lähedal. — Wiimast korda näitemängu läbilugedes tuliwad mulle pisarad silma, ühtlasi olin ma ta wäga rõõmus. See on hea tundemärk!"

Mõne päewa pärast jälle kiri: „Stockholmi kuningliku teatri tegelane Michelsohn küsib minult näidendit, ja pead temale harilikku pealkirja all saatma. Niisama ka Kragule*")

*) Norra rahwateatri direktor Christianias.

Aprilli wiimaste päewade sees sõitis Björn Parisi ja juba 1. mail saatis ta mulle järgmise lüstitife kirjja

„Björn (kes kahjuks siin terve kui kala on, ei tea, kus temal parem on olla, kas kuuwal wõi wees) ja Dagny (kelles ta igasugused ehaarwamisi awalbada) — mõlemad soowiwad, et ma Gally*) juures muutufe ette wõtaksin. Nad ei taha, et tema piitade juustega ümberjookfeks. Tule ja mulle abits. Piitade juustte all mõtlen ma seda kui juustjed temale kaela peale langewad. Aga la pseb arwawad, kui kord „pitad juustjed" on selbud, siis peawad need ulatama, kuni . . . Nii lähed nii siis arusaamije lahtuminekuni, wahest leiad ja midagi, mis kogu sellele asjale lõpu teeks?"

6. mail sain wiimase kirjja. Selles jutustab ta kuninglikusse teatrisse näidendi mängtba andmisest ja naljatab lõpüks:

„Wanal ajal jään ma tuhwistakufeks, aga minu gade malade, ei taha midagi ikka sellest teada. Wuidu on töit hea. Minult fina puudub siit!"

Sinu B. B.

„P. S. Kastaniad on avenuedel täies ilus. Iga päew on meil salatid ja muud laual. Aga siis weel weinit ja champagner!"

Mai kuu keskel on Björnson Berlinis. Siin sai ta teada, et Dr. Elias, niisama näidendi üle waimustatud on, kui Björn, Hermann Bang ja Karl Nörup ja et tuntud kirjastaja Fischer walmis on tema kirjatõbe kogu Dr. Elias'e tõlkel falkateeles wäljaandma, niisama kui Jöbenitgi. Kõit see ei teela teda aga kodustest asjadest osawõtmasi. Mõne päewa pärast oli ta Kopenhagenis ja meie töit imekõrge tema wärskufe ja rõõmsa meeleolu üle. Siis jäi ta jällegi haigeks. Aga tema fenomenalne iseloom juutis sellest ülejaada. Ta sai terweks, sünnitas oma kodu salniisid, ja alustas uusi töõsib. Ja kirjanik pshihites uueste wõitu, wagu juba mitu korda ennem. „Noor wiin" õitfeb! Misfugune imetspanemise-wääriline wanudus!**)

*) Gally, üks osaline näitemängus, „Kui noor wiin õitfeb."

**) Soodetawaste saame tõlkega, „Kui noor wiin õitfeb" kähemal ajal walmis ja wõime lugijatele eraraamatuna taaja anda.

Kardetaw kolimine.

Björnstjerne Björnson' i jutustus Eesti keelde: Melitta.

Nii pea kui Aslaug neuiks sirus, ei olnud Hufabys enam rahust juttugi. Rihelkonna ilusamad nooredmebed kiskusiwad ja riidlesiwad igal ööl. Kõige hullemaks läks see kaklemine laupäewa öödel; Knut Hufaby, tema isa ei wõtnud siis magama minnes mitte enam oma nahkpüksa jalast ära ja alati pani ta kase malakate-kimbu woodi jalgotfa.

„Kui ma omale kena tütrikese olen saanud, siis oskan ma teda ka kaitfeda!" sõnas Hufaby.

Thore Näffet oli waene saunikupois, aga siiski teadis rahwas rääkida, et ta kõigejagedamine Hufaby talus käia. Wanale Knutile see ei meeldinud ja sellepärast kinnitas ta, et see mitte tõsi ei ole, sest tema ei olla teda oma pool näinudki; inimesed aga naeratafiwad selle üle ja arwasiwad, et kui ta toas ja õuel riidleb ja kui ta kõik urkad läbi oleks otfinud, siis oleks ta ka Chori leidma pidanud.

Tuli kewade ja Aslaug läks loomadega mägestikku. Kui päikene orgu soojendawalt walgustas, kaljusein ennaft jahedalt kammis, karjakuljused helisesiwad, koer haukus ja Aslaug mäerinnastikul laulis ning karjasarwe pubus, siis sai läbedal olewatel nõl-wadel töötawate talupoiste süda liigutatud. Ja esimesel laupäewaõhtul ruttasiwad nad üksteise wõidu ülesse. Aga rutem läks see weel alla, sest karjasehursiku läwel seisis noormees, kes kõiki niikaua tuuseldas, kuni nad ütlemä pidiwad, mis etteõeldi: „Tule weel kord siia, siis saad weel parema naha-täie!“

Poiste arwamise järele oli kogu kihelkonnas ainus sarnane rusikas Thore Nässefil. Ja talunikku-de poiste meel oli wäga paha, et see hursiku pois seal Husaby-kõrgustikul nii talitada wõis.

Sellesamas arwamises oli ka wana Knut ja — kui mitte teised, siis otustes tema ise oma poegade kaas-abil Thori kinnisjüda. Wana Knut, ehk ta küll juba kuuekümnne aastane oli, tegi siis oma poega dega ikka rammukatsiharjutusi, kui muud teha ei olnud.

Husaby mägestikku minew ainam tee, läks talu-õuest läbi. Järgmisel laupäewaõhtul oli Thore mäges-tikku minemas, Husaby rehe juurde jõudes, kiirendas ta oma sammusid, et rutem üle õue jõuda — rehe nurgale saades, kargas aga keegi mees temast kinni.

„Mis sa minuft tabad?“ sõnas Thore ja paiskas tema nii tugewaste maha, et maasolijal iga koht aietas.

„Seda pead sa kohe teada saama!“ ütles wend temale rusikahoopi kuklasse andes.

„Siit tuleb weel kolmas,“ sõnas wana Knut ise ja kargas tema kallale.

Hädaõhtu tundes, koondas Thore oma jõudu, ta oli painduw ja wäle ning jagas rusikahoopisid, nii et wastased tundma pidiwad. Lipas nende käte wabelt, kargas hoopide eest, kus nad aimatagi ei wõinud, seal põrutas tema rusikas. Peksa sai ta siiski ja — weel tubliste, aga wana Knut sõnas, et ta tugewa-maga kunagi elus kakelnud ei ole. Rakelus kestis, kuni werd näha oli, siis aga ütles wana Husaby:

„Pea!“ ning lihas juurde: „Kui sa järgmisel laupäewaõhtul Husaby hundist ja tema poegadeft peased, siis peab tüdruk sinu olema!“

Thore wedas ennaft kodu niihästi, kudas ta sai. Rodu jõudes wiskas ta kohe pikali. Selle pekstu üle mis Husabys oli olnud, sai palju räägitud, kuid igauks sõnas:

„Mis temal seal ülewal otjimisft oligi?“

Ainult üks, kes seda ei ütelnud, oli Aslaug.

Ta oli teda see laupäewaõhtu oodanud, kui ta kuulis, mis kodus oli juhtunud, istus ta maha, nuttis kibedaste ja sõnas iseenele:

„Kui ma Thoret ei saa, siis mul siin maailmas ainuüft rõõmsat päewa ei ole!“

Thore oli pühapäew woodis ja ka esmaspäew tundis ta, et ta weel pikali pidi olema. Teispäew oli üliilus päew. Õõsel oli wihma sadanud, kõik oli wärske, roheline. Aken olft lahti ja karastaw õhk woolas tuppä. Karjakuljused helisesiwad ja keegi laulis — kui ema mitte toas poleks istunud, oleks ta kannatamatuse päraft nutnud. Weel kesknädal oli ta asemel pikali. Neljapäew hakkas ta selle üle küsima, kas ta laupäewaks terweks ei saa ja reede — oli ta juba ülewal. Ta mäletab wana Knuti üteluft — „Kui sa tulewal laupäewal Husaby hundist ja tema poegadeft peased, peab tüdruk sinu olema!“ wäga hästi. Ikka ja ikka waatas ta Husaby poole.

„Seal ei saa ma muud kui peksta!“ mõtles Thore.

Nagu juba kord öeldud, wiis Husaby mägestikku ainus tee, kuid siiski pidi hakkaja mees sinna ülesse saama, kui ka mitte teed möõda. Kui terawft kaljutipust ringi sõita, teisele poole kaljuseinale maale minna, siis pidi ju ikkagi abinõu leidma, et sealt ülessaada, kuigi see kaljusein nii järsk oli, et ifegi kaljukits sealt üles ei saanud.

Tuli laupäew. Thore oli päew läbi wäljas. Päike paistis kuumalt ja wabetewabel kostis mägestikust meelitaw laul. Ta istus õues kuni päew loojanema hakkas ja hall udu kaljuseinastikkudel hõimles. Ta waatas ülesse, seal oli kõik waikne, silmas weel Husaby õuele, lükkas paadi wette ja hakkas jõuama.

Päewase töö järele istus Aslaug mägestikul ja mõtles selle üle järele, et Thore täna õhtu tulla ei saa. Et tema asemel aga paljud teised küla noored-mehed tulewad, sellepäraft peastis ta karjakoera lahti ja läks kõrwale. Ta istus nii et ta lagendikkusid näha wõis. Ülestõusew udu näis nii kohutaw olema ja tema õnnetumat tulewikku kuulutama, sellepäraft wabetas ta koha ja istus ilma selle juures midagi mõtlemata kohale, kust ta jörwe peale silmata wõis. See waade järwele, awaldas tema peale rabu.

Nüüd tuli temale isu laulda ja ta walis pikatooni-luulõ, mis kaugele õõ waikusesse kajanes. Ta sai ifegi selleft waimustatud ning laulis weel salmikese.

Siis aga tuli temale ette, nagu wastaks keegi oruft. „Mis see ometigi wõiks olla?“ mõtles Aslaug.

Ta astus järskusele kalju äärele, hakkas noore kase ümbert kinni, mis tema raskuse all paindus ja waatas alla, aga ei näinud midagi. — Wagufalt,

nagu mõttes seisis Sjord, ei liikunud tema pind ega lendlenuid linnud tema kohal.

Aslaug istus jälle ning laulis.

Seal vastas aga keegi, endisel toonil, kuid palju lähemal.

„Seal peab ju keegi ometigi olema!“

Aslaug kargas üles ning kummardas ennaft sügavuse kohale. Ja nüüd nägi ta all paati, mis hirmsa sügavuse tõttu nagu konnakarbikene olema näis. Ta vaatas terawamini, filmas punaft mütti ja nägi kedagit järskut kaljuseina mööda ülesronima.

„Kes see ometigi olla võiks?“ küsis Aslaug ise-eneftes, laji kafe lahti ja kargas tagasi.

Ta ei usaldanud enefele wastata, sest ta teadis, kes see oli. Ta wiskas ennaft murule pikali, haaras mõlemil käel robusft kinni, nagu oleks see peastja, nagu ei tohiks rohi seda kokkunud hinge lahtilasta, sest allawaade hirmsa se sügavusesse oli kobutaw=õudne.

Rohi tuli juurtega wälja, Aslaug karjatas ja palus Jumalalt selle õnnelikuks ülesjõudmiseks abi.

Siis näis Thore sealt tulek tema meeleft Jumala kiusamine olema ja sellepärast Jumal ka ei aita.

„Ainult seekord! Ainult ükskord aita teda!“ palus ta ja haaras kabe käega koera ümbert kinni, nagu oleks see Thore, keda ta kinni tablis hoida.

Ta wäberdas ennaft murul ja aeg näis igawik olema.

Korruga kiskus koer ennaft lahti, haukus alla ja liputas saba, pööras ennaft ümber, haukus Aslaug'i poole ja pani oma esimese käpad tema sülle.

Weel kord haugatas ta nagu teretuseks sügavusesse, siis aga paistis punane müts üle kalju ääre ja — Thore oli Aslaug'i rinnal.

Seal pubkas ta sõnalausumata minutid, mida ta siis kogeldades ütles, oli arusaamata.

Wana Knut Hufaby ütles aga, kui ta seda kuulis lause, milleft arusaadi:

„Pois on wäärt teda saada ja tüdruk peab tema oma olema.“

Hiina teater.

Teatrichitus, . . . publikumiruum, näitelawa ja . . . riileteruum. . . . Wälise pilgu järele otsustades pole Hiina teatril teiste Hiina hooneehitustega palju wahet, ainult kõrgem wahest ja kitsaste tänawate tõttu on see silmator-kaw. Meie teatrid on harilikult kiwist ja sagedaste, igal wõimalikul juhtumisel, on nende sees plats, muru wõi aiailustused, purtskaewud, raidkunstniku tööd jne. Teatri arhitektid peawad ilu silmas. Midagi sellesarnast ei olnud wähemalt selle Hiina suurema teatri juures näha, kus mina käisin. Maja on lihtsam, kui kün ja platsi aset täidab mudane tänaw, mille äärtel ühekordsed madalad majad poodidega on. Wihma ajal on uulits nagu pehme raba.

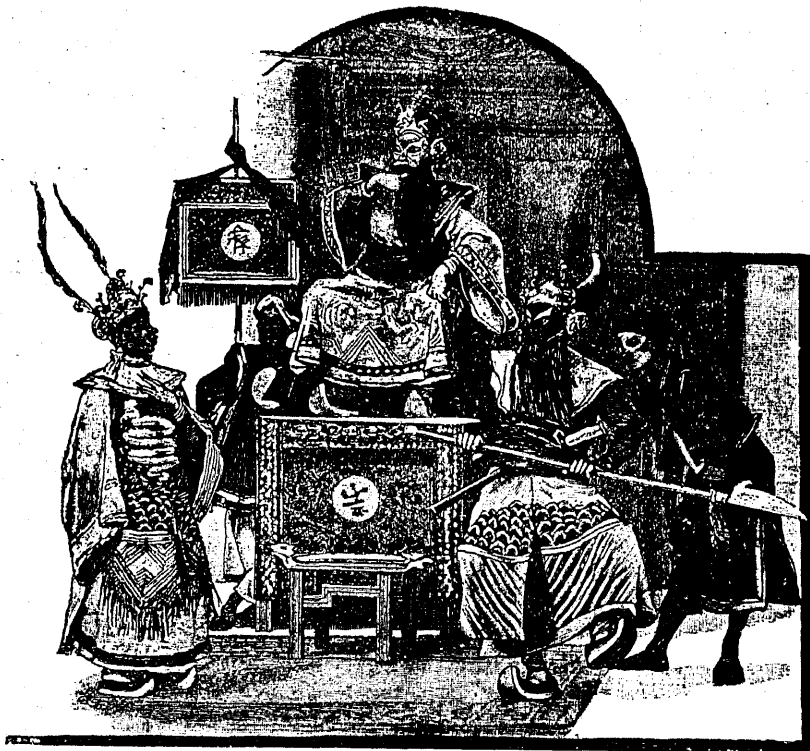
Nagu Europa teatrid wõimalikult suurepäralised ehitused on ja toredad, nii on Hiina teatrid lihtsad ja waesed. Hiina teatris ei ole toredust, näitelawa, loshesid. Lagi ei ole wärwitud, waid mustaks wanenenud. Põrand on mudane. Tolmu peab publikum oma riietega pühkima. Pealegi, nagu näib, on see publikumi meeleft liig kodune ja igapäine. Teatrisse sisseastudes paistab meile kaunis awar saal silma, mida keskkohal Hiina quadrat-neljanurgelised toolid täidawad. Toolide ümber on kitsad pingikesed seatud ja need on harilikult tühjad. Toolid on nii tiheidalt pandud, et nende wahel käia peaaegu wõimata on. Etenduse ajal antakse nende toolide peale piduliste teed, arbusi, seemneid, muud toidupoolist ja hiinlaste maiuseid.

Et platsid nummerdatud ei ole, siis wõtawad inimesed seal aset, kus saawad. Kes ennem tuli, istub ligemale. Edasi, ei olegi saalis toolisid, ja kui publikumi rohkem on, peawad nad püsti seisma. Niiwiisi on Hiina teatri publikumiruumil meie restaurantidega palju sarnadust. Paremalt ja pahemal pool kõrwal on odawamad platsid. Pinkisid ei ole ja publikum peab püsti seisma. Parteri lõpul, otse näitlemisekoka wastas ja ka kõrwal on „tuttawate platsid“ ja ka pinkideta. Need kohad kujutawad teatri iseloomu olukorras wäga terawalt, kuid sellest pärastpoole. Tuttawate wõi sõbrade kohtade kohal on loshed, milledel kaewu rakelde wõi salispundega palju sarnadust on. Loshed on koridorist eraldatud, nii, et seljatagused kolme arssina kõrguselt laudadega kinni on löödud. Loshede wahel on wäikesed nõgustikud. Loshede sees on kaks pingikest. Teed, seemnekesi ja muud pakutakse loshes istujatele üle ääre. Barrière ja osa parteri kohal on veranda, mis ligi arssin lai on, sellel on ka laudadest äär ja katus. Seda verandat mööda jalutawad teendrid ja pakuwad publikumile teed ning muud. Loshede taga kõrgeneb loomulik teatri wälimine sein. Selles on madalad aga laiad aknad, milledes klaaside asemel wärwitud paber on. Päewal teatrit lampidega ei walgustata ja siis walitseb saalis ka ämarus, mis need primitiwilised aknad anda suudawad. Öhtutel walgustawad kepikeste otsa riputatud laternad ruumi, aga niisama ämaralt kui aknate läbi tungiw walgus päewalgi.

Otse aknast, mis loshede kohal läheb kahekordne katus üle. Lage ei ole. Näitelawa kohal loshede wastas on väike nurk, kus jumala kujud, teatrikaitsewaimud jne. on. — Paremalt pool küljel olew, harilikult keskmine loshe on politsei wõi kohalise linnatlema jaoks. See on kõige tähtsam loshe. Wähem tähtsamad on etendusekoha wastas olewad ja weel vähem tähtsamad pahemal pool küljel olewad loshed. Kõik need loshed on aga hagerikud meie loshede kõrwal. Parteri ja mängimisekoha põrand on horisontalne. Etendusekoht on parterist umbes 1½ arsinat kõrgem, Kulissid, kui neid nii nimetada wõib, on meie omadest koguni teisemad. Büne peal, mõlemal pool kõrwal, seal kus meil harilikult kulissid on, on neil paar rida pinkisid. See on kõige odawam publikumi koht

Peaaegu poole maa peal, s. o. eestääre ja tagumise seinawahel, eestäärega paralleelis on wõre pilliroost, selle ees laud ja üks wõi mitu tugitooli. See wõre jaotab bünet kaheks. Esimene jagu, peab kui waja — tänawat, õuet, põldu, nurme jne. kujutama, kuna tagumise osa — maja sisemust, kohtukoda jne. esitama peab. Taga üsna seinawahel on pingid muusikantide jaoks. Põrandal, näitelawa ees awausi muusikakoori jaoks ei ole, nii ei ole ka etteütlejaputkat.

Artistide sisseastumise tarbeks on tagaseinas ainult kaks awaust, mis odawate eesriietega poolwarjatud on. Muusikameeste istekohtadest pahemal pool on pealpiiri „näitlejate sisseastumine“. Büne ees, on ülemiste seinte külge kleebitud suured paberi lehed suurte tähtedega; „Sada aastat teil lõbus näidelda!“

Hiina teater.

teatris, teatri teenijate ja waba olijate artistide jaoks. Nii siis pole mitte kogu näitelawa etenduse platsiks korraldatud.

Kõrwal näitelawal, kus meie bünedel harilikult „rampa“ on, seisawad kaks puud, mis büne suurust eraldawad. Siin on ka näitlejatele määratud warjule minemise kohad. — Hiina teatris eesriiet ei ole. Kui meie mõiste järele waja on eesriiet alla lasta, astuwad kaks hiinlast näitelawa äärele, astuwad pingikeste peäle ja laotawad lina ette. — See tehakse muidugi sellel juhtumisel, kui publikumi eest mõnda eelwalmistust on waja warjata; wõi midagi ärakoristada, nii et see ärakoristus mitte publikumi illusiat ei segaks, näituseks peale nuhtlust.

Niisugused heastüdamised soowid on ka saalis mitmes kohas üleskleebitud, ja mitte ükski saalis, waid ka mujal, igal wõimalikul kohal. Need olla teatriwalituse õnnesoowid publikumile ja näitlejatele.

Näitelawa taga on riiete- ja riietemuutuseruum, kõik ainsamas, wäikeses toakeses. Artistid wahetawad riideid, kas pinkide peal istudes, wõi lihtsalt põrandal olles, ehk pika laia laua peale asudes. Siin on ka kõik teised tarwidused. See tuba on parteriga ühekõrgusel ja et näitelawale minna, siis peab wäikesest trepikesest ülesastuma. keset tuba olewal laual on ka tlikonnad segiwisatuna, siin on theeklaasid, nendest lauale kukkunud wedelik jne., mudased tuhwlid, wärwimise ja teised abinõud. Gigienilised abinõud on

Hiina teatri näitlejad wanades Hiina ülikondades.

peaaegu võimatad. Ruum on õudne, õhk on hinge-mattew. Tagaseinas on küll õhuauk, aga see ei suuda puhastada. Sellesse tuppa wiiw awaus ei ole ka ees-riidega warjatud. Peab meelespidama, et selles riie-teruumis palju näitlejaid, peale nende veel teatri teend-rid, muusikerid, mõnikord ka eraiskud jne. on, ku-jutage siis ette missugustes tungimistes Melphomene jüngrid, hiinlased elama peawad.

Platside hinnad Nagu öeldud ei ole Hiina teatris nummerdatud platsid, waid igatüks istub sinna, kus saab. Parteris on piletiti hind 30 kop. Kohtade wõi platside arw on määramata. Ja kui publikumi palju kogub, nagu need korrad, kus käisime, siis käiwad teatri teendrid, wõi kapelmeister ise ja paluwad inimesi weidi koomale istuda. Publikum ei nurise waid surub ennast üksteise wastu nii kui saab. Loshed, ehk need küll eraldatud on, on niisamuti täis tuubitud, muidugi siis kui publikumil mujal enam ruumi ei leidu. Loshe peasetähed müüakse ühes kupon-gidega ja need maksawad — paremal 40, pahemal pool 20. kop. Mõnikord heidawad mõned hiinlased ühte salka ja wõtawad eraldatud loshe ning siis ei lasta sinna enam teisa.

Odawamatele platsidele on peasetähe hind veel wähem, kõige waesem hiinlane wõib mõne tschjani (kopikas on 10—20 tschjani) maksta ja saab teatris paar tundi näitemängu näha. — Wene soldatite, oh-witseride ja ületuldse wäljamaalaste käest wõtawad hiinlased rohkem, nii kudas meelde tuleb. Nii wõe-takse sagedaste isandameeste käest 40. kopikalise pil-leti eest rubla, poolteist ja harukordadel ka kaks rubla Siis aga wiidi ohwitserisid paremal poolel olewatesse loshedesse, kui seal wabasid kohtasid oli. Hiinakeele mitteoskamine ei lasknud ju piletiti hinnast arusaada. Kassaisandad teadsiwad seda, et meie aru ei saa ja siis — oli neil wäga mõnus juhtumine. Sellest näeb ära kui kättesaadaw see teater maa ja linna rahwale on. Hiinamaal pole küll igas linnas teatrisid, siiski ei takista see hiinlaste, näitlejate ringreisu sugugi mitte. — Kui rändaw gruppe, mis harilikult 10.—15.

isikust koosseisab, prowintsi wõi külasse läheb, lüiakse hagerik kokku, tõmmatakse riie üle ja — teater ongi walmis. Rahwa jaoks platsid ei ole, tema peab püsti seisma. Selles putkas näitlewad artistid nüüd hom-mikust õhtuni, mõned päewad. Etendusele ilmuwad ümbruse talupojad, jätawad, oma töö seisma ja need päewad on pühad (Hiinas on ületuldse wähe pühasid). Ühel päewal, wõi kõigil päewadel peale lõunat pan-nakse etendused kirikus toime. Europlastele on see weidi imelik, et kirikus etendusi toime pannakse, et haudadel näideldakse, aga see on hiinlaste seltskond-lise ja usklise eluga kokkukõlas. Wanemate käsud sunniwad neid surnute eest hoolitsema ja ükski rän-daw seltskond ei lähe külast ega linnast ennem ära, kui ta surnuid oma etendustega pole austanud. Need etendused on hinnata.

Rahwale on teater nii hästi kättesaadaw. Linna teatrietendusel wõime meie alati kõigewaesemakihi inimesi näha: töölisi, pakikandjaid, wäikeseid torgow-kasid ja linnasõitnud talupoegi. Kes ka kõige-wähemat hinda maksta ei suuda, see näeb surnute auks toimepandud etendusi ikkagi. Sellepärast on Hiina teater — rahwateater. Nagu teada ei ole pea-setähtede hinnad suured. Hariliku linnateatri parter mahutab enesesse 500—600 isikut, mis kuni 150—180 rbl. wälja teeb. Loshedesse mahub 200—500 pealtwaa-tajat, mis 60—90 rbl. annab. Odawamate kohtade hinda on raske wälja arwata, sest seal on peasetähtede hind. koguni wäikene, aga ütleme, et nendest 10—20 rbl. saab, see oleks siis kokkuwõttes 900—1200 waatleja pealt 220—290 rbl. Täit ruumi tuleb aga wäga harwa ette ja seda, kui palju päewa jooksul seal inimesi etendusi waatamas käiwad, teab ainult teatriwalitsus. Õhtuste etenduste sissetulek on wäikene ja sellepä-rast, et tulede eest maksta ei tuleks, pandakse eten-dused harilikult päewa toime. Wäljaminekud on õige wäikesed. Teatri teenijate palgd pole rääkimise wäärtki. Ainult näitlejate arw on suur, see ulatab sajani ja veel rohkem. Teatri ruumide üürisummat ei saanud ma teada. (Järgneb.)

Hiina näitlejad. Näitleja ja näitlejanna (meesterahwas).

Kewade.

□ Divertissement. □

Real-filosofia.

*Mind piinas igawuse kole tragismus,
Kas sure wõi ära, niisugune krititissmus —
Ma tundsin kuis rusub mind õudne pessimismus
Ja seda wast kaotaks ehk eudemonismus.*

*Ma katsusin taskuid, seal tühi nihilismus,
Nii, on minu seisukorras proletarismus . . .
Mu mõtetes aina nüüd sotsialismus —
Kui kudagi juua saaks, sünniks kommunismus?
Aga siis ehk tabaks mind pauperismus,
Ning jällegi järgneks wa' krititsissmus? . . .*

*Siis otsustasin pantida ma wiimast materia-
lismust,
Et laenude kassast saaks ehk ultritalismust!
Ma läksin ja pantisin — aga pagana skeptit-
sissmus,
See muutis end kohe ja tekkis positivismus —
Ning hingesse hõljus see neetud individualismus.*

*Ma pöörde nüüd wõtsin, sest reaktsionismus
See ütleb: „Joo wiina, seal on sul magnetismus!“*

*Ma jõin nii kaua kui kadus pessimismus
Ja hingesse asenes õndsam entusiasmus,
Mu ümber nüüd ilm on ühine komismus,*

*Aga ajudes? — Seal on küll tõest' anarchismus! —
Kui joon, siis tundub kord hullem dramatismus,
Kord ilusam joowastaw, õndsam pietismus,*

*„Te' minge nüüd kodu!“ mull' ütleb des-
potismus.*

„Ma ei taha aga mitte!“ seal sõnab lyrismus.

*Mu hingesse tekkis nüüd rewolutsionismus
Ja sekka tundus ka melancholismus,
Ning weidi segawalt sentimentalismus.*

„Kodu kasige! — käratab tige dogmatismus.

*Ma katsusin tõusta — sa kuradi komismus!
Ma kukkusin kohe ja nüüd siis — kletismus . .
Nina werine, kriimustatud — ah ikka tragismus!
Mis teha? Kus minna? Kui hull syllogismus!*

* * *

*„Wiinast saab joowastust,“ ütleb lyrismus,
„Ka katkise nina,“ jätkab skeptitsissmus. —
Aga olgu mis on, kui ikka ma joon, siis
kaisutab kohe mind optimismus.*

Gentheleymanni järele.

Nende karriera.

W. Wolters'i roman Saksa näitlejate elust.

10

Arthur imestas, et ta ise mitte selle mõtte peale ei tulnud. Teda hävitab tunne, millele ta nime ei leia. Ta mäletab sõbrade nägusid, kellega ta Berlini restaurantis kokku puutus. Nüüd on aga seiskuford muutunud, ta on ju tema naine. Ja kui tema päeva kontoris ametis on, siis on ju parem, et Emma üksi kodu igavust ei tunnets, las' teised, tuttavad, teda lõbustada.

„Arthur ütles „ja.“

Emma oli nagu ümbermuudetud. See oli jällegi endine Emma Warem. Ta naljatab naerab ja laulab. Viimaste nädalate kurvastus on kadunud, teadmatuse piin ei waeva.

Lähewad weel mõned nädalad mööda. Juba on fewadene päikene soojendamaks ja Arthur sõidab oma naisega Berlini.

13.

Mitte nemad üksi ei sõitnud pealinna.

Kewadel, kui suurem jagu teatritest kinni on ja kui ainult mõned suwised näitelawad Melphomene ja Thalia jügreid larwitawad, sõidawad näitlejad sakade kaupja Berlini. See on wägew Saksa teatri tsentrum, siin elawad agendid ja käiwad entrepeneurid, siin jalutawad lakknaha kingades, walgetes pükstes ja mustades kuubedes, näitlejad peatänawatel, ning elawad Jumal teab millest, senikaua, kui õnnelik juhtumine tuleb ja neid kufagile wäikesesse linna koha peale jaadab.

Ainult mõnel üffitul on siin sugulasi, kelle juures nad ulualust wõitwad saada ja puhata, ainult mõnel üffitul on sõbrad, kellede juurde aega wiitma wõib minna.

Uga ka sarnased näitlejad sõidawad Berlini, kellel juba järgmiseks talwets wäikeses linnakeses kindlad kohad on. Nad sõidawad uudishimu pärast, et agentidega isiklikult tuttavaks saada. Mõnedel on küll sugulased ja tuttawad maal, wõi wäikeses linnakeses, aga ometigi ei lähe nad sinna, waid ifkagi — Berlini. Nüisuguste seas oli ka Wolf.

Tema seiskuford polnud mitte ladus. Juba teine aasta tema tegevuses, kus ta uhkete ja õnnestawate lootustega oma eesmärgile on hakanud püüdma, aga ometigi pole see temale mitte korda läinud, ta pole oma eesmärgile mitte karwa wäärti ligineda suutnud. Nüüd aga hakkas ta kainemalt teatrielu peale waatama. Ta tundis teda ümbritsewa elu tühjust, nägi seda suurt lõhet, mis enne tema meelest nii suur ja kättesaamata ning ideaalne näis olema, oli nüüd tühjusesse, mittemidagifusesse koondunud. See kõrge- ja fergeauruline irada, see segaw kelmus ja pettus, see fadeuus ja kahjurõõm, kõigetühjema asja juures, arwustaja kiituse ootamine iga wäikese osa täitmisel,

kõik see oli temale nüüd wastif. Head prowiitsiaal-teatrid, polnud mitte need muinasluulelised loosid, milledes nagu saladuslises nõiarings elatakse, ei — siin oli kõik peopealne, arusaadaw ja lihtne. Mendel polnud ifegi nii kõrget kunstinõuet nagu tema ifkas.

Ta ei kaotanud julgust, ta lootis ifkagi weel, et temal tulewikus korda läheb kufagile sarnajele näitelawale saada, kes idealfete sihtide jaoks, kogu inimlikkuse harimise jaoks nagu kutsutud on. Tõsi, mõnikord tekkis temas küll ka kahtlus, kas aga temal tõeste ka niisuurt annet on, et seda kõrget kunsti efitada, aga — see oli ainult mõõdamine, filmapilklikel mõõdamine.

Ta sõitis jällegi Berlini, aga nüüd mitte enam ilma rahata nagu ennem, sõitis aga jällegi, et agentidele ennast ette seada.

Kui wastifud kõik need agendid oma kija ja lähmiga olitwad, seda ei suutnudki ta enesele kindlates piirides ette joonistada. Tundide kaupa tuli oodata. Suhtus ka seda, et see ootejärg kellegi halpuse läbi inetult segatud sai. Kui siis wiimaks õnn osaks sai, et sinna pühamaesse paika, agendi kontorissee pease, siis pidi ta järgmist lauset kuulma:

— Täna on hilja, tulge homme! — Ja homme läheb ta uueste, läheb, et ülehomme jällegi ilmuda ja ifka nii, kuni araarwamata tüdimuseni.

Ta tunneb surmawat wäsimust.

Kord agendi juurest wälja tulles, lõi ta oma filmad kogemata kuninganna teatri müütrilehtede peale. „von Bergi siisead.“ Misjuguuse Bergi? . . . Tema näole ilmus muige. Ega see ometi mitte seefama Berg ei ole? — — Uga wõib olla ja — siis, wõib see inimene tema heaks paljugi teha. Kudas ta mitte ennea selle mõtte ehk teadmise peale ei tulnud? See oli ju tema kadunud isa parem sõber. Kui isa elas, oli ta sagedaste nende pool käinud. See oli tol ajal, kui von Berg oma karrierat Dresdeni teatris algas. Arwatawaste tunneb ta weel Wolfi ära, kui mitu korda ei olnud ta tema õla peale koputanud, teda oma „arufaks poisiks“ kutsunud, ning naljades nõu andnud näitlejats hakata. Siis oli ta abi, oma kaasabi lubanud. Mõh, ja nüüd on ta näitleja, kuna von Berg koguni suur herra on. Kui rumal, et ta teda juba ennem ülesse ei otfinud.

Wolf sai kofe tema adressi teada ja läks tema juurde.

Kõlistab, annab teendriile oma kaardi ja ootab eestoa.

Teender tuleb tagasi?

— Mis asjas?

— Graasjas.

Teender kaob uueste, tuleb jälle tagasi ja wiib teda tuppja, kus ühte seina noisterahwa õliwärmipilt ilustab. See pilt näib temale tutaw olema ja wi-

mati tunneb ta temas kadunud registreuri abikaasat ära. Wolfile tuleb meelde, et see naisterahwas oma mehe kõrval mitte õnnelik ei olnud. Nüüd aga au- paigal seisab. Temal on aega küllalt, et toredaid waasifid filmata, mis hullkade kuldkirjaliste lintidega kaunistatud ja täidetud on. Päewapiktsifid waadata, mis pargadega ilustatud ja toredat ruumi veel tore- damaks teewad.

Wiimaks ometigi.

Kõhn, pikk mees astub öökües sisse, waatab uurival pilgul noortmeest, seab siis monolli, mis siidi nõõvriga ripub, pahema silma ette.

— Mis teil waja on?

— Minu liignimi on Wolf, wõib olla, et teie mind veel mäelate . . .

— Hm . . . — Pahem käsi surub ööküue käiset kagarasse.

— Ma olen kadunud Dresdeni professori Wolffi poeg, kes . . .

Oleks nagu keegi nägemata wõim tööle asunud, nagu mõni inewõimuline mehhanismus liikumas. Selle walju näoga isanda näolt kadusiwad kõik kortsud ja — nagu omandas koguni teise, lahkema südamlifuma wälimuse. Ta laotab käed laiawi ja astub sammuga tagasi.

— Minu armsa, unustamata austaja . . . hm, minu kallima sõbra? . . . Oh, mis sugune õnnelik ootamatus!

Ja ta surub Wolffi pead sinna kohta, kus temal wististe kõht on.

— Ma palun, istuge. Teie olete wististe läbi- sõidul siin.

— Ei, herra von Berg, ma tuln päris tõfise palwega teie juurde.

— Ah, kõigesuurema meeleheaga, ma korraldan teile tänaõhtufeks edendusfeks kõigeparema platsi.

Ma olen, herra von Berg, teile selle eest wäga tänulik, aga — mul on palju suurem palwe.

— Nimelt?

— Suba kaks aastat olen ma näitleja . . .

Käsi otsib jällegi kagardamist . . . liigutus . . . muutus . . . kõik, nagu ennem.

von Berg kargab sohwalt üles. Ka Wolf tõuseb weidi segasena.

— . . . ja oleksin teid minule kohasamises abiks palunud.

— Mis sugune kiil teid hammustas?

Iga sõna oli rõhutud, kulmukarwad tõusewad üles. Monofel langeb kohfunult alla ja jääb abi- talt nõõri otja kõlkuma.

— Igaüks tahab näitlejaks saada . . . Ma ei wõi mitte midagi teie heaks teha . . . mitte midagi . . . Näidake ennem oma wõimist . . . siis, wõib olla, et . . .

„Sa, aga andke mulle minu andenäitamise wõi- malust!“ pidi Wolf üttema, aga waikis.

— Mitte midagi.

— Wabandage, et teid segasin, — sõnas Wolf kummardades.

— Do . . . mul oli wäga hea meel oma sõbra poega näha, minu wana sõbra . . .

Wolf isegi ei teadnud, kuida ta alla sai.

— Muudugi mõista, seda oleks ma ju oodata wõinud, — räägib ta murelikult iseeneses, — tänu- likkus . . . paljas wigurdamine . . . — Wabandage! . . .

Ta on nii oma mõtetega ametis, et ta mõõdami- nejaga wastamisi pörkab.

— Wolf!

— Paulsen!

Jah, see oli Paulsen. Tema nägu on veel roh- kem turtjunud, filmad on veel pisemad ja pilluwad terawamaid pilksid, kui ennem. Ta on ifka selles- samas hernekarwalises ilikonnas.

— Minu armas poeg Wolf, mis leie siin, jelles Babilonis teete?

— Mis ma siin teen? — wastab Wolf õhates, — ma otsin kohta.

— Ja oma wana collegat ega õpetajat ei taht- nud teie üles otsida! Oh, sõprus, kui ruttu sa anu- neda wõid! Lähme rutem!

— Kas teie ei tea, et ma siin oma mehelolema õe juures elan ja . . .

— Aga armas Paulsen, kust mina seda wõisin teada!

— Mind tunneb siin iga koergi! Nii siis, olete teie minu, õigemini minu õe, wõi — mis veel loo- mulikum, minu õemehe küllaline, — õigemine aga minu õemehe kõõgitiidrukku, ehk . . .

— Wabandage, isand Paulsen, aga minul pole näeru . . .

— Arwate, et mina wist naerutujus olen. Wolf, tead sa, et ilmas asju on, milledest meie igapäewa- sed surelikud esmalt kohe aru ei saa! — Aga nüüd rutem, muudu hakkab see taewas jällegi urblifeks jääma ja — wihma sadama!

Peale söõki wiib Paulsen oma sõbra kõrwaltuppa, surub teda sohvale, lõikab esmalt tema ja siis oma figari otsast tükkise ära, peidab need tükkised hool- jaste oma westi tasku, liiktab temale kohwitassid ette, laheb ennast tugitoolil pikutawasse seisukorda, sirutab jalad wälja, laheb sügawa õhke kuuldawale tulla ja algab siis:

— Wolf, mina olen kihlatud.

— Ka!

— Kihlatud, armastan hullumeelsuseni . . . oh Wolf, Wolf, mina — Friedrich Paulsen! — Ta kar- gab üles.

— Mõtelge, Wolf, . . . Meiu . . . mis sugune . . . kõik teised naisterahwad pole tema kõrwal mitte mi- dagi . . . kõik . . . aga tema . . . tema . . . tema, Wolf, tead sa, ma — olen õnnelik!

— Armas Paulsen, mina . . .

— Ja temakene, ta armastab mind kõige selle peale waatamata, et wanemad teda kellegile jõukale päewawargale tahtsiwad panna . . . Jõutus ja ar- mastus . . . ei, ümberpöõrdult, ma olen juba mõis- tust kaotamas, näete ju . . . Mis teie selle kohta ütlete?

Ta pikutab uueste tugitoolil ja naerab, naerab ifeenese üle.

(Sõrgneb).

Ü l e w a a d e.

Kristianiaast. Björnsterne Björnsoni matu s. Pähapäevane päev. Fjord uimub. Selle päitsepaiseline lõunaaeag.

Kuninga lossi tatuselt on lipp a'la lastud — esimene kord sellest ajast saadit, kui loss ehitati.

Linn ja sadam on must-walgete lippudega ehitatud.

Laemasillal seisavad Björnsoni põrmu oodates kuningas, ministrid, linnaametnikud, üliõpilaste korporatsioonid oma lippudega.

Pea ilmub reidile soomuslaew „Norge“ poolde masti lastud lipuga. Tema peal on puusfart. Soomuslaewa saadab suur hull eralaewu.

Kahwahult ootab tummas waituses. Puusfart lastakse laewalt paati, laewamehed annavad sõjawäelikkude au. Orkester mängib rahwahümnuust. Soomuslaewalt ja kindlusest lastakse suurtükki.

Puusfarti katab ainult rahvuslik lipp. Meljakimnetuhande hingeline rahwahult paljastab pead. Kuningas tumardab sügawalt kadunu põrmu ees. Tema eeskujule järele teewad ministrid.

Sadamast wiitakse puusfart peatirikusse.

Kauplused on kinni. Pöolid seisawad. Üle kogu linna on kõik trepid, palkonnad, silbid ja laternad leinaehteis.

Kirikus peetakse kõnesid kadunu mälestuseks ja auks.

Puusfargil kirjendawad sajad pärjad, muude seas ta Sassa keiser Wilhelm ja riigikantsleri, kuningas Eduardi, Norra ja Daani kuningate, Koosjenwelti, oma- ja wäljamaa ajalehete j. m. poolt.

Peatirikut liigub leinarong furnuaiale. Kui talli mehe põrmu juba wärste muld katab, laulab üliõpilaste koor kadunu oma laulu „Ma kodumaal tahan surra“. Nii mattis Norra rahwas Björnsoni.

„Tall. Teat.“ järele.

Londonist. Nende päewade sees suri kuulsam cafehyan-tant lauljanna Lotta Collans ära. Tema tuuwus ulatab peaaegu üle ilma, sest niid tunneb peaaegu iga uulitsapoiski melodie „Carabumbia“, mida tema tahkajateistkümne aasta eest esimest korda Londonis „Music Hale“is tantfina laulis.

Parisist. Tuntud näitlejanna Regeane heitis kolmeks päewaks oma uue näitemängu harjutused nurka ja sõitis Parisist Wenetsiasse, et Tarnowstajat näha. Kellegi Italia ajatirjaniku abiga läks temal, kui reporteril korda tohtuuaali hissepeasda. Regeane arwamise järele ei olla krahwiproua ilus inimene. Aga tema teha üle on ta waimustatud. Rõgist neljast kaestusealusest olla Brillukow tema arwamise järele kõige huwitawam, sest tema näol olla kõik nende hirmsate sündmuste jäljed näha, mis ta läbielanud.

Münchenist. Wene lauljanna E. N. Sprujewa sõidab kauemaks ajaks sja laulma.

Italiast. Sa l v i n i n d u a n d e d. Aprillikuul ilmunud ajatirjas „The Century Magazine“ ilmusiwad L. Salvini nõuanded, kellegile noorele, kes näitelawale minemisest unistas ja need on järgmised:

„Klassikuste tundmine, näituseks Homeruse, Dante, Shakespeare, Miltoni, Hugo ja teiste, on teil tingimata tarwilik, see teritab mõistust poesia arusaamises ja harjutab lõwaga ilusate lausjete kuulmises. Kes seotud kõnet loomulikult ja tundege ette oskab tuua, see annab ta muljenbi.

Raidendiga, mida ette mõtlete kanda, peab põhjalikult tuttav olema. Enne, kui oma osa hakkate õppima, peate raamatu mitu korda algusest lõpuni läbilugema ja iga sõna kaaluma. Siis ilmub teie tangelahe iseloom, teada teie tujutate terwelt teie ette ja teie näete weata efektilisi kohtasid tema kõnes. Teid ei pea see tähtaw lugemine kohtutama. Tasuks saate oma osa nii tundma, et ainuüksi sõna waleste ei tarwita, ta saab teile omaseks, nagu oleks teie ise teda sünnitanud.

Harjutage oma häält ja waabale, et ta kõlaw ning hästi moduleeritud on. Õppige oma osa lõwaste lugebes, siis on teil kerge arusaada, kas teie õiget tooni tarwitate wõi mitte. Pidage ja oma liigutusi silmas. Mingsugune tonarus wõib muljendi rikkuda — iga liigutus olgu tujutatav ja määratud.

Paljud arwawad, et näibelda lihtne ja kerge on. See on sügawam effitus. Näitekunst seisab kõigist kunstidest elule lähemal, ja kui meie maali- wõi raidekunstniku tööd rängaks peame, siis peaks meie arusaama, et näitekunst, palju, palju rängem on.

Näitelawal plastikalised liigutused, koduolemine, näokujutused, hääle intonatsioon, kõik need on asjad, mis peaaegu wõimata, wõi koguni rängad õppida on ja ma wõiksin ainult mõned näpunäited teha. Näituseks — kõnnak peab alati kindel olema, käsi peab õlast aga mitte küünarnukist liikuma, käsi peab pool rusikasjega surutud olema ja funagi ei tohi sõrmi harti ajada ega häält kuni falsetini tõsta Reed kõik on aga teoretikalised normid, mis teistega kokkupuutudes fagedaste oma mõju kaotawad. Ja kui tulewane näitleja koolis kõige mitte läbi ei wiitsi wõtta, siis ärge parent näitlejaks hakatu.

See on ka wäga tähtis, kui näitleja wälimus kuuatatawa osaga kokkukõlas seisab. See on ekslik arwamine, et mõistuse ja ande tõtku loorberisid noppida wõib. Näitlejal wõib suurepäraline kool läbi tehtud olla, ilus hääl, suured anded, kui tema teha mõnede puuduste all kannatab, siis on tema puudused asjata.

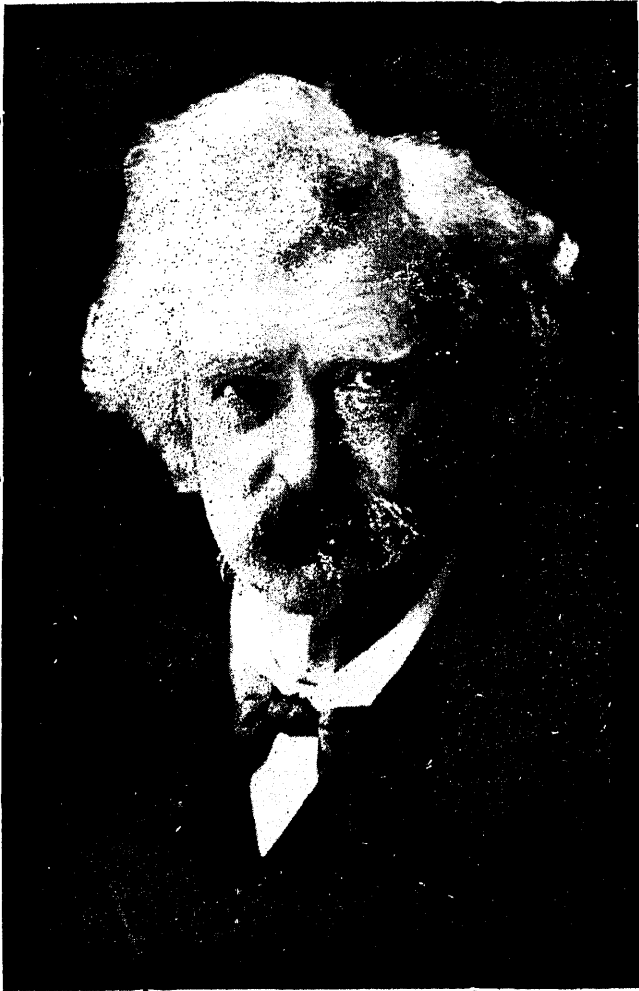
New-Yorgist. Siljuti wõttis politsei 6 Italia impresariat kinni. Reid süüdistatakse selles, et nad variétés elamatest piltidest kogu seadsiwad, ning selles noori neiuisid tarwitasiwad, sellede tallal mehed fagedaste toorest wägivalda pruukisid. Kõmbelisel piinatud ning terwiseliselt rikutud nais-tirahwad sunniti näidama oma ilukonnas wäljaastuma. Peale selle läks politseil korda veel katkummennd jarnast variétés tabada. See teade kohtas kogu Amerita seltskonda.

Kiiemisist. Medwehewi teater, mis mõõdalainud hooajal kõigeparemini töötas, põles ära. Rahju umbes 100,000 rbl. Peale 350 näitleja ja teatriteenija jäiwad kohata. Peale selle põles veel teine teater ära, nii et Kiiemis praegu ainult „Olympia“variétés teater olemas on.

Selsingist. Teatrite hooaeg lõpeb, nagu loomulik, iga pool maituus. Siinsetest teatritest pani aga „Kansan Näytömo“ (Rahwa Näitelawa) oma uheld tänawu juba aprillil kuu sees kinni, kuna „Suomen Kansallisteateri“ (Soomes Rahvusline teater) veel praegu üht ja teist, nõnda ütelda, järele jäänud rämpsju ettekanab.

Teatrist wõtab siin pea terve seltskond osa ja sellepärast on alati harilikselt iga uue tükki etendamise korral terve seltskonna tähelepanemine selle poole tõmmatud. Tänanu ei pahtunud lewadine hooaeg teatrites siinsele seltskonnale suurt huwitust. Uusi tükki fanti wõrdlemisi õige wähe ette, ja needki mis uued oliwad, ei jõudnud seltskonna iseeralist tähelepanemist ega titust ära teentda. Kõige tähsjamaaks wõib Johanneks Linnankoski „Jkuinen taistelu“ (Sgawene wõtlus) ja Arvid Järnefeldi „Eitust“ pidada. Jsearanis wiimane meelias nii mõnegi korra suure teatri rahwast täis. Ka mitte „Jkuinen taistelu“ ei ole tähsjufeta tükk, kuid et siin tihti suurte maailma tähsjamate kirjanikkude töösid etteantakse, siin kaotawad oma meistrite tööd seltskonna filmis osa oma wäartusest. Näitekirjanikkude kohta wõib seda wana sõna täte digulega tarwitada, et „ükski prohwet ei ole kuulus oma ajamaal.“ Soomesti, kus küll iga „oma asja“ enamiste eeskribades au sees peetakse, jätab see näitekunstis siiski seltskonna poolt palju soowida.

Weil on lugu sellepoolest muidugi veel halwem. Weil ei „näe“ isegi näitekunstnikud kodumaa näitekirjanikkude töösid, ega wõta neid sugugi waewaks seltskonnale tutvustamiseks ära õppida ega etteanda. Soomes teewad näitlejad kõik, mis wõiwad, et kodumaa näitekirjanikkude tükki seltskonnale tutvustada ja armjaks teha. Jkääb aga seltskond siiski külmaks, siis ei ole see näitlejate süü. Weil peawad aga näitlejad, kui nad sellest süüist wabaks tahawad saada, Pilatuse osa mängima. Nad wõiwad oma wabanduseks küllalt seltskonna osawõtmatus oma näitekirjanikkude tööde wastu ette tuua, kuid see ei ätle veel sugugi, et meie näitlejad süüist puhjad oleksiwad, et meie teatrites nii harwa kodu-

Mark Twain †.

maa näitekirjanikkude töösid näha on. Ei, nad ei ole piisnudki neid feltskonnale lugugi soojalt tutvustada. Sellepoo-
lest peaks küll meil asi Soome eeskjuu järele paranema.*)

S.

Peterburist. Pühade laupäeval maeti suure au ja hulga saatjate leinamisel Aleksander-Newski laurasse wõrft P. D. Obolenski maha, kes keiserlikus teatris Lenski nime all näitles.

— Pühadeks annetati mitmele keiserliku teatri näitlejale aurahäbi „sübiduse“ eest. Imelik aga, et mitte anderikka mängu eest.

— Wäljamaa entrepeneurid hakkavad ikka rohkem ja rohkem Wene näitejõudusid omale kauplenu. Näüd tutjutud M. N. Kusnetjowa New-Yorki ja lubatud temale jarnast taju, mille töitu lahtuda wõib. Kusnetjowa kontrakt lõpeb 1911. aastal, kusjuures selle murdmisel lahjutaju peab maksma. K. murdis aga selle ja kirjutas lepingule alla, mil-
les ta ennast Chicagoisse kohustab minema ja 5000 frantki iga etenduse pealt saada.

— Nagu kuulda, wõetakse konjerwatoriumis eestulewal aastal juubiusuliste kohta isefugune profsendinorm tarwitusele.

— Entrepeneur Krutšchinin kohustas ennast, kui ta Dbes-
jas teatrituumid üüris, et ta mitte üle kimmne profsendi juuti-
sid, näitlejaid ei palka.

*) Kirjelbuse lõpuga ei ole meie mitte kõgete päri, aga selle üle edaspidi pikemalt.

Mark Twain*)

Samuel Clemens, tuntud Amerika humorist sündis 1835. aastal 30. novembril Missouri maakonnas Floridas. Oma nooruse aja elas ta siin ja töötas pärast tähelabujana mitmetes linnades. 17. aastajelt läts ta kodukohta tagasi ja hakkas Missisipi jõel sõitwate laewade peal lootfi elutusse õppima. 1876. aastal ilmunud raamatus „Adventures of Tom Sawyer“ kirjeldas ta oma lapsepõlwe ja „Missisipi sketches“ (koguwäljaanne 1883) oma elu, mis täis imelikku juhtumisi, sellest ajast, kui ta lootfiks oli. Warsti jättis ta aga lootfi elutuse ja asus oma wenna juurde, kes Nebadasse abiturberniks nimetati, sekretäriks. Ka see ei meeldinud temale ning Clemens hakkas kullakaewajaks, — aga et õnn temale siin vastu ei naeratanud, hakkas ta Virginias ajalehe wastutawaks toimetajaks ja lohe äratafiwad tema lehes ilmunud naljad suurt tähelepanemist. 1864. aastal astus ta San-Franciscos ajalehe toimetajeliikmeks ja mõni aasta oli ta Sandwichi saarte ajalehede reporter. Katsi korda rändas ta Euroopas ja andis siis läts naljajuttudekogu reisunähtustest „A tramp abroad“ ja „The innocents abroad“ wälja. Peatähtsus Clemensil on tema küllaline humor, mis looduse-awalbust terawalt tähelepanna oslab. Kõige ideaalsenalt awal-
das Clemens oma loomejõudu küll lihtsates lastejutulestes „The prince and the pauper“. Peale nende kirjutas ta ühes Charles Dudley Warneriga romani „The gilded age“ (Ebasi ilmutiwad weel — „The stolen white elephant“ (Lodon 1882), siis tuleks weel nimetada „Roughing it“ (Hartfordis 1872). Popularsemad tööd olets „Pudd'nhead Wilson“, „Huckleberry Finn“ (1884), naljajutulestetogu „The man from“ (Hadleyburg 1900), romanid „The Amerikan Claimant“ (1892), algupäraline Orleani neuu ajalugu, „A Double Barreled detective Story“ (1900), ja mitmed tei-
seb. Tema jurnaga kaotas kirjanduseilm anderikkama hu-
moristi.

— Hiljuti ilmus liigutaw melodekkamatšion Kommissar-
shwostkaja surma üle. Sõnad on Schisheptin-Kupernitu ja muusika Steinbergi poolt.

— Tarnowskaja profjess ei lähe mööda, ilma et ta teat-
rit puudutaks. Peale profjessi lõppu lohe, ilmub näitemäg „Naisterahwa kultus“ ja sellel paljastatakse Tarnowskaja huwitawaid hingeelulisi etüüdid.

— Nagu kuulda, saab pealinn lähemal ajal uue grandio-
sissima teatrisoonega rikkamaks, mis Krjutowoi kanallile Maria teatri lähedale ehitatakse. Ehitus on kõigi uute tarwidustega, kõik on raud ja klaas ja nimeks tuleb „Cristal teater“. Temaš ajuwad — teater-operette ja teater-variété etenduste ning muude lõbususte jaoks.

Jusowlast. Sobolewi pilditeatris algas tulekahju. Pildi-
teater oli teisel korral ja saakis oli umbes 300 inimest. Algas hirmus rüüselmine. Mõned naisterahwad hüppasiwad ühes lastega atrast alla. Ka muu osa publikumi seas on haawatuid.

Cupatoriaft Uue teatri awamine oli juurepäraline. Ehitus läts 200000 rbl. maksma. Awamisel oliwad walitfufe ja kogu maakonna linnawaliitfufe esitajad. Awamispiduks oli näidend „Elu tsaari eest“ wõetud. Kui suur rahwa huwi teatri vastu oli, wõime „Kromski Wjesniku“ kirjelduse järele arvata.

— Juba hommikust saati on teatri kassa juures rahwamurd. Kuid tuhanded jäiwad peasetähtedeta. Kes peajätkes sawad, need oliwad kui seitsmendamas taewas, kuna imajääjad koguni rõhutud ja kurwad oliwad.

Stawropolist. 26. peafis siinles Pahalowi suweteatris tuli lahti. Karderozes põlesiwad riided ära, niisama sai ta raamatukogu tule roaks. Rahju on juur.

Riaft. Juudi küsimus. Scheini ooperigruppe elas nende päewade sees rahutusi üle. Herrra Scheinile oli nõudmine ette pandud gruppe hulgast juubid wälja heita ja need, kes filmapil Riaft peawad lahtuma. Peab aga mee-
lespidama, et Scheini gruppe peaaegu juutidest koos seisabki,

*) Samuel Clemens wõttis oma warjunime ajast, kui ta Missisipil lootfiks oli, kus lootfid paabi wettelastmisel — mark two — ajemel — mark twain — hõltsiwad.

anda. Õhtuses mängus etendas direktor ise peaosa. Teise waatuse lõpul peab ta oma wastase piistoliga mahalaskma. Selle õnneituma aja, keda iga õhtu sel teel surmale pühendati, etendas meile tuttaw valga ette nõudja. Oli see nüüd saatuks mäng, eht kättemaksuwa juhuse hoiatus: aga paus ei läinud sel õhtul lahki. Direktor sattus arewusesse. Ta näeb, kääsolewa etteaste ja koguni terve mängu fordamisel on taalu peal, kuid karmas omas õhuses, ja kui mees, kes kaua ei kahle — nagu direktorid kõit — leiab ta ta peagi nõu ning kipunad: „Hea, ma lastsin märgist mööda, kuid surmale oled sa siiski pühendatud! Surm olgu sinu palk!“ Nende sõnadega tõmbab ta oma mööga tuppelt ja tormab wastase kallale. Publikum on sellest nii loomulikult wahwuse mõjust otse kaaja kisub. Kuid surmatandidat on osaw meheleja. Juba esimese hooajal lööb ta direktori mööga käest maha. Pöörane käteplakutus rahwa poolt tajub wägilase tööb. Direktor on kui nahast wäljas, meeskus wahas ähvi ja puhub ta wastasele fallamahti kõrwu: „Kas teie ei tahagi surra, kuradi päralt, palun lahete jurra!“ Wastuseks aga, iga ahwarduse ja meelutuse peale, kostis näitleja külmawereliselt. „Kas palka ette annate?“ Ehelly ei anna järele; ja direktori au on niifuguse häbemata ettepaneku läbi haawatud. Silmapilt on hädaohulik, publikum ei tohi selle meeltäraheitwa taksiwõitluse kõpsit põhjust mingil tingimisel märgata; siis oleks kõit tabunud. Kangelase kohaselt jatab ta wõitlust ebasi. Paarab tooli, istme laua ja mõne teise liituma mööblit täiti; asjata, wihaiud wastane ei taha ja on õnnetuks direktorist tugewam ja karmem. Agedas wõitluses kirjub ta iga riista tal käest. Jffa jookseb uueste direktor tormi ja sissib ja turtsub, küll paludes ja ahwardodes läbi hammaste. „Sure kurat, sure kord — eht ma ajan sind ufest wälja!“ Kõige palwete ja agedate ahwarduste peale saab ta ühetoonilise wastuse, „enne lubage palka ette, siis juren“. Wiimaks näeb direktor ära, et ta ainult järelandmise teel wõidule peaseb, ja lubab wastasele wiimaks kõit, mis ta aga iganes nõuab. Nüüd laheb kangekaelne omale ligi, ja ähe rufika hooi läbi pähe — mis meeoleu ja sejuorra kohaselt just paitawalt ei siindinud — ennast jurmale meelitada. See oli kõige ülem aeg, sest publikumi waimustusel ei olnud enam piiri.

J. M — ff.

Näitemäng wangimajas. Praegusel ajal pandakse Londonis wangimajas näitemängusid toime, kus nuusufurid, kes kurjategijaid ja rööwliisid tagaajawad, peategelased on. Üks näitemäng tantale „Londoni sunni-tõlliste isentralwangimajas New-Yorkis“ ette. Selle wangimaja koridorid on näitepörandateks muudetud. Wangid on ta näitlejateks, juhatajateks on ülemused ja wahid.

Kõnemasin näitelawa teenistuses. Näitefeina tagune ei ole mitte üksi etteastuwate funktsioonid päralt, nagu wafst mõni enam wähem pealiskaudne arwustaja publikumi hulgaft omale ette wõits kujutada. Palju on seal elu, mis kunagi päewawalgujefe ei ilmugi ja mida raske on sellel, kes ise kõite seda korraldust pealt pole näinud, õigel mõõdul ettekujutada. Luemal ajal on näitefeina taguses tehnikas palju ebasi jõutud. Mitmesuguste nähtuste, tarwiliste sahinate ja häälte sünnitawad masinad ja apparatid on imelspanemisenõärt peenifuga wäljatõstatud. Muude hulgas on ta kõnemasin näitefeinte taga omale tähtja tööpõllu omandanud. Berliini kuniinglit näitemaja tarwitab kõnemasinat, et nõutawal korral rahwa kõne-kõminat, hõistkamist ja müra sünnitada. Seefama näitelawa, niijama ta Berliini Schilleri teater tarwitab seda masinat muusika sünnitawaks abinõuks. Mõõdamarsšima sõjawäe helifew muusika, kaugelt kostew laulu hääli, balli eht tanfimuusika kostab tema abil ütlemlata loomulikult kuulajale kõrwu. Ka Londoni näitemajad tarwitawad nüüd sarnastel kordabel ainult weel kõnemasinat. Mostwa kunnstide teater, kes mõne aja eest Saksamaal külas käis, tõi Gorki „Öömaja“, etenduse ajal kõnemasina abil koera haukumist ja wäiteste laste nuttu kuuldawale. Suwitawat lija kõnemasina tegewuse kohta näitefeinte taga palub Wiesbadeni õueooper. Maljamängu „Bibliotekeri“ kolmandas waatuses peetakse näitefeinte taga rebajefahki. Et arewat hobuste noorskamist, kapijade müdinat ja hurtade huukumist loomutruult ette tuua, tehiti tõffisel jahiwäljal sellest kõnemasina platte mis

mängu ajal kullistide taga maha mängiti. Mõju kuulajate peale oli otse pörutaw. Nii on kõnemasinal näitelawal tingimata tähtjas tulewik. Ja kui loomade mängub Pariisist Mostand'i „Chantecleri“ eestkujul laiale maad peakfivad wõtma. wõidab ta kõnemasin awarama tööpõllu ja ei jätta ühiki elajas-näitlejat häälitsemises kitskusesse.

J. M — ff.

Mark Twaini testament. Mark Twaini testamentis mis nende päewade sees New-Yorkis awati oli tema wiimase testamendi soowiks, et tema mõlemad tütrid tema waranduse pärimwad. Aga nagu teada juri tema üks tütar neiu Jean Clemens minewal jõulul ära ja nii jääb teine tütar Klara, kes minewal aastal Wene Klawerikunfinku Gabrilowitschi abitaafats sai, ainukeseks pärandajaks. Mark Twaini warandus on maatifiks 180000 dollari ja puhias rahas 150000 dollarit suur. Nende summade juurde tulewad aga need suureb summad arwata, mis tema tööb trükituna ja mis weel trükitmata, annawad. Oma kirjanduse asjus on ta tütrile kõit teated annud.

Geraldine Farrari Kontsert wangimajas. Kuulus ooperilauljanna Geraldine Farrar, kes ähes Caruso Scotti ja proua Gadsstiga õõuna - Amerikas ringreisul etendusel on, sai hiljuti imelikuma palwe wangide poolt, et ta ta neile kontseri annaks. Farrar ei lastnud ennast tats torba paluda, wangimajajäilem oli kaunis lahke mees, kellel selle wastu midagi ei olnud. Farrari istus klaweri ette, saatis ennast seal ise ja laulis wangidele 3/4 tundi. — Wangide seas olimad wiis miljonäri, nende seas ka jääkuningas, kes hiljuti kauaagee karistuse sai — G. W. Morse.

Sport.

Suhtlwa jõu karastusets. Du ju üleilidifelt tuttaw, kui karastawalt sistematilised kehaliigutused gümnaastika eht mõnifuguse muu sporti teel kogu organismufe peale mõjuwad. Sgapaewane elu on täis näitufi, misjuguufe kõrgufe kraadini inimese kehaliit jõud ja elawis kindla tahtmisega harjutades jõuda wõiwad. Seefama määrus makfob w a i m u j õ u, korraliku, kaine mõte taswatusfe ja karastufe kohta weel suuremal mõõdul. Ka sellel põllul wõib sistematiline harjutus imet sünnitada. Just kaines kaaluwas mõttejõus sejab rahwa edu ja korralik käekäit. Enam-wähem peab alalift meelerahu külge sünnidunud ifeloomu omadusets nimetama. Kuid ta harjutufe läbi wõib teoda omandada. See ei ole kerge, aga tajub waewa mitte wõrdselt. Harjatas weereb omafõodu kiirelt. Iga tund toob uufi ettenägemata nõudmisi, mis mõnikord jalamaid peawad õjufatunud faama. Ei faa kõiti kainelt läbi kaaluda, mis jädawat mõju mälestusesse muljuf. Peaaju on seeläbi hädaohus ja seebib ajapeale ainult weel pealiskaudselt. Nii on igas rahwatõhis ja tööharus tuntawats wajadusets tööb ja mõtteid tarwiliselt piiris pidada. Korraline tegewus nõuab tingimata selget, rahulift mõietkätt. Kuid wäpistel on wõimalik ta arewal juhtumifel enefe ille waltifeda. Wõib selgeste tähele panna, kui mitmesuguselt ühesugune töö ähe eht teise tegija poolt tehtakfe. Reegi, kes tähelepanelikult, täie huwimifuga töö kallal on, on alati õnnelik ja piitub seda hästi teha, teine aga, keda iga wähem wahajuhtumine segab, kes nii pooltaudu mõteta töötas, ei leia temas õsttarbet ega rahuldawat tagajärge. Nii on selge, peab harjutama mõtteid kullustawa asja külge kõita, iga etewõõd olgu kindlast tahtmiselt juhtitud ja tahtefõõõu toetuga selge segamata mõte. Waneme mõnda tähele kes omas tegewuses teistest ette on jõudnud ja küsime, kuidas oli see wõimalik? Wastus oleks tingimata: ta on kõigist wahajuhtumistest hoolimata, teades eht teadmata, igas tegewuses oma kohut kätinud, määratut sihti kõikumata filmas pidanud — kuni ta eesmärkile jõudis. Eht teises mõttes: ta on oma mõtteid kontfentreerida, ühte kreffkoha koguda mõistnud. Wähem tähtjas on, kas see tegewus mõni minut, tund, päew, eht ifegi kuu aega kestnud. Kontfentreeritud mõttekäigul jõu-

katse sihile — nõutage waimu- eht kätetööd. Kui ettewõtte esimene katsega kõhe ei õnnesta, ärge julgust kaotatagu; wiististe ei olbud tahtmisele üsna kindlaks jääbub ja lasti ennast wälise mõju eht waheljuhtumise läbi ehitada, teelt kõrwale kaalubuda. Seepärast, wõeste asja juurde, enam kindluse, terawuse ja püsivusega, peagi jõutakse pärale. Wäga soowitaw on katse iseenelega, kas waimujõudu selleks jatkub, et mõtteid kauemat aega koos pidada. Olgu mõni üfikt näitus tuhandede hulgast: Wõetagu ette, tarwilise käigu puhul kõi laterana postifid eht wastutulijaid ära lugebuda, ilma et ennast mõnest juhtumisest ehitada lasta, eht; lugegu sammusid kuni teatud kohani, eht wõetagu ette pikemat kirja lõpul niisama ilusaste ja korraldult kirjutada, kui algusest. Et igal ühel just käsi kirjas omad isekärbused on, püitagu mõnda inetut jaba eht kõwerdust ära jätta, eht mõnda tähte, mis sõna lõpul eht mujal hoolikumalt kirjutatakse, kõigil pool ilusaste ja korrapärast kirjutada. Kõil need näitused paistawad esimesel pilgul nii kole kerged, kashutagu neid aga korda jaata, siis peab imestama kui wäste on ennast alati kashutuda ja mõtteid isegi nii ühetalolise töö külge tarwiliselt kättestada. Aga just see on wäga tähtis; kes oma tahtmist nii wäliseses ja weel wähemas asjus juhtida, jatkab, jääb ta juures ja ülitähtsas asjas wõitjaks.

Raste on jellel, kellel käsuallused on ja kes elus juhtimat osa peab etendama. Ta on sunnitud oma tahtmist ja mõtteid teiste peale illelendam. Ta peab oma ümbruskonda ja alamaid tundma, nende waimuomadusi üfiktult uurima ja oma kästufi resjultadi kohajalelt arendada mõistma. Edasi, ta peab tegewust nii huwitawalt korraldama ja jaotama, mis ta teiste mõtteid üglata jelle külge koidaks ja kontsentreeriks. Wõjutaks toeks sel puhul oleks tale tõjine usaldaw wiisatus. Teiste sõnadega, antagu sõna ja pilguga mõiste, et iga soow käst on, ilma et sundimist waja oleks. Kellel wõimalik on oma mõtteid ühe sihi, ühe põlewa punkti peale kontsentreerida ja jelle läbi mõne üfikt eht suurema hulga mõtteid juhtida, jelle tegewus nihkub kui iseenejast soowitub eelmärgi poole. Näib nagu wõiks niisugune mees tingimata kõit korda jaata. Niisuguse isiku elukombel on enamaste lahtus ja tõjine wiisatus. Ta rahuline olek kühwab igale poole usaldust. Arwa wõib ta wälimuses paha tuju märgata; ta teab, et kurjus mõttetõimu märksa tumeslab. Ta mõistab oma jutuwainet ka alati oma mõtte sihis ja piiris pidada. Kuulaja eht kuulajad on tema kõne mõju all, kui nad ka wastuwarwamisi awalbada julgewad. Wastuwarwibused jääwad nõrgemaks ja waihindab peagi, ning isik, kes oma juhtimõtteid sel teel rajab, wõidab ka siingi nagu ta soowib ja peab. Kuulaja saab passiwilisets ja kõneleja passiwilisets faktoriks. Ilma oma üfikt ülistamata teiste peale mõjuda, eht sõnawahetuses kuulajaid wõita, peab ennast koguda wõima. Peab enne oma ettepanekut eht mõtet ise piiramata õigeks pidama, peab tema siise kindlase uskuma. Sarnane üst awalbada teistes isekalifit autariust. On täiste illelligne oma soowi eht nõudmist kortsus kulmu eht koguni wehksewa ruskta toetufel mõjule upitada. Dige wõim peitub kõikumata rahus.

Waim, temperament ja iseloom on iga teo kordaminekus kaastegewab; ka sübidus, kõikumata kindlus, julgus, püsivus ja kannatus on tingimata tarwilised. Kõil need omadused kofku, kõnelewad selget teelt: Mina wõin! Nende peale wõib iga omanik ennast uhtufega toetada. Et järeldusrikkalt waimukindlusi tarastada on aga esimesets ja peandumiseets, nagu eelpool tähendatud, mõtete kontsentreerimine, ühe põlewa punkti peale kogumine. Ei tohi kunagi mitut sihti korraga, ühetee kõrwal tagaajada. Ainult sellele saab wõit, wõidu peale osaks, kes tarwilist kannatust tahtmisega ihendab, et igale sihile üfiktult, üsteteie järele peeseda. Kõige wähem lastagu ennast mõne tähtja wõidu lõpu eht waheljuhtumiste läbi teelt kõrwale kaalubuda. On elus filmapiitufi millal dige otustamine digel ajal elukõikumiseets wõib jaada. Siis on soowitaw, ennast wälisete mõjude alt täieste wabastada, selge mõistufega kainelt osustada. On aga waja oma ümbruse nõudumisi järele kaaluda, teiste ja oma arwamiste hulgast diget wälja walida, siis on ettewaatus kahetõrdjelt platis. Kes sarnasel puhul asjaolu diete hindab, ja enne järeldusrikkast

otust weel kord oma siisemise „mina“, siise arwustawat pilku heidab, ei saa kunagi kahetsema. Mutuline talitus on laidu wäärt ja jebab selget mõtet. Ka kartsjow illelpidamine ei too kasu.

Lurichi uuemad Nagu „Tallinna Teataja“ kuuleb, on Lurich Kopenhagenis kuulsa Inglise jõumehe Morrifoni 1. tunni, 24. minuti jookful maha pannud. 17. aprillil, meie kalendri järele wõitis Lurich sealsamas tugewa Daani wõgilase Beach Olseni, kes 5. aasta eest Hafenschmidt maha pani, ära. Olsen kaalub 11 puuda. Lurich sai selle wõidu tagajärjel 1. auhinna, 12.000 krooni. Daanimaalit wõitis Lurich Moskwasse, kus ta sealsetest wõidumaadlemistest oja wõitab.

Gesti jõumehe Jõumed Lurich, Uberg ja weel mõned teised Gesti jõumehed wõitawad praegus-
Moskwas. test wõidumaadlemistest Moskwas oja. Näbala hakul wõitis Uberg Sakamaa jõumehe Riesbacheri ja Lurich Belgialase Pierar-Le-Colossi ära.

Toimetusele saadetud raamatud.

„Gesti luule“. R. Eõõti kirjastus Tartus 350 lht. Hind 150 kop.

„Ruusepad“. R. Eõõnherri 1-waatusline kurbmäng. Gesti teelbe J. Liiv ja A. Simm. R. Eõõti trükk ja kirjastus Tartus 1910. „Wanemuise“ näitelawa wäljaanne. 35 lht. ühes illema trükkwalitufuse etendufelubaga. Hind 40 kop.

W. Schimkewitsch „Waimeseisõ tulcwit“ looduseteabufe walgufes. J. Kiiweti tõlge J. Piiperi ja J. Depmani illewaatel. Peterburi Gesti illeõpilaste seltsi toimetufel nr. 5. — 40. lht. hind 25 kop.

J—st. Peterburis. Pidime teie kirjale 28 kop. juurde maksma. Kui edaspidi saadate, jätke kiri lahti ja kirjutage ümbrikule „пyромисъ“ peale. Ehk pange nõutaw arw markisid. — Silumise järele ja ümbertõotusel ehk saab teie tööd tarwitada.

T. W—n. Ümbertõotatuna leiata oma töö lehes.

M—ff. Zürichis. Osa oma saadetustest leiata lehes. Lauu pole jõudnud weel ligemalt silmata.

O. A. L—tt. Lsiis. Kahjuks on teie tööd nii nõrgad, et nendest midagi tarwitada ei saa. Kui toime- tusele nõuetawa arwu markisid saadate, wõite oma tööd tagasi saada.

Kõiki, kes meile kirjutawad, palume otse toime- tuse peale adresseerida ja mitte mõne isiku nime peale. Käsikirjadele tuleb peale tähendada „alalhoida“, — wastasel korral, kui neid tarwitada ei saa, heide- takse nad paberikorwi.

Tänase numbriga on kõigil tellijatel Minna Gantzi „Anna-Liisa“ hinnata kaasa. Üfiktul numbri õstjad raamatut hinnata ei saa.

Metropol.

Uudis!

tõmbejõud — Jardin d'Hiner.

Igaõhtused etendused uute kohale kutsutud esimese klassi internatsionalartistide (26 inim.) poolt.

Esimest korda Tallinnas Werodi (kuulsus).

Orlow ja Shukow

ainult lühikeseks ajaks kui Wene kuulsamad duettistid, kes Peterburi variéte-teatrites suurepäraliste tagajärgedega ja wõistlusest väljaseiswalt üles on astunud.

Operettlauljanna **Grabbey**. Wene soubr. **Hallei**. Equilibrist **Bourdwan**. Wene soubr. **Bjelskaja**. Ime tantsijanna **Rapponé**. Saksa tantsijanna **Carsten-Nordeg**. Muusikaexentrik **Copetti**. Wene roman zantsijanna **Bodmann**. Trio **Bontes**. Programmides lähemalt. Pääsetähtede hinnad harilikud.

Hakatus igal õhtul kell 9.

Peale etendust suur kunstnikkude cabaret.
Regisseur **Michalini**.

Uued näitemängud.

„Näitelawa“ toimetuse kirjastusel:

1. „Seitsmes käsk“.

Hermann Heijermansi 4-waatusline komblus-komödia. 15 tegelast. Mänguluba: 1. kord 5 rbl., teised korrad 3 rbl. Üksiku raamatu hind 50 kop.

2. „Anna-Liisa“.

Minna Canthi 3-waatusline kurbmäng küla-elust. 11 tegelast. Mänguluba: iga etenduse korra eest 3 rbl. Üksiku raamatu hind 50 k.

Saada kõigis raamatukauplustes.

G. M. S. „Pandorin“.

Laupäeval, 1. mail

perefonna-õhtu.

Selfiilistmed ja nende naisterahwad prii. Selfiilistmete poolt sisetoodud mõõrad matšawad eester. 40 ja naister. 30 kop.

Hakatus kell 9 õhtul, lõpp kell 4 öösel.

Mai-pidu

Harjumära wäel.

Hakatus kell 9 õhtul.

Harukorraline kontsert ja tore tulewärk, 26 nummert.

Peterburi pyrothen. laboratoriumi Moschniko poolt. Peale selle

Cordon-Bennetti õhu wõidusõit.

Õhupalli üleslaskmise punkt kell 11.

Ilutuled, konfetti, ja lilled.

Sisseminek kõigil platsidel 35 kop.

■ Teadaandmine. Laupäeval, 1. mail s. a. ■

Varieté teatri awamine

■ väljawalitud perekonnaeeskawaga. ■

Eeskawa maitserikkuse eest wastutawad: herrad A. Haritonoff, A. Jaekes ja preillid H. Polini, Th. Doleschal j. t. Juhatus.

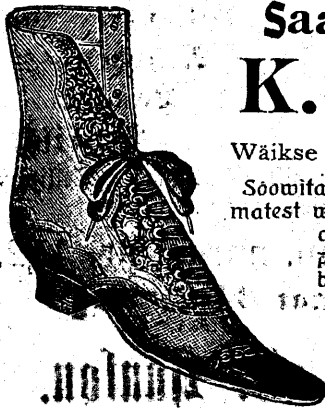
Palun abressi hästi tähele panna:
Suurel Karja uul. nr. 2.

Parisi magasin,

Tallinnas, S. Karja uul. nr. 2,
soowitab alati suures walitus kõige uuemate
väljamaa moobide järele walmistatud
meeste- ja naisterahwa

walmistatud riideid
ainult parematest riideforridest, ilitoriba pa-
simisega ja oma töötoas tehtud tugewa tööga.

Palun abressi hästi tähele panna:
Suurel Karja uul. nr. 2.

Saapakauplus

K. Kask,

Wäikse Karja ja Sauna uul. nurgal.

Soowitab suures väljawalikus parematest wabrikutest uueste saadud ja oma töötoas walmistatud saapaid ja kingasid. Sti. Peterburi gummikalassisid, head saapamääret, saapapaelasid, maniskaid, kraefid, kaelasidemeid, traksisid, sokkisid, sukkasid, wiltfaapaid ja toakingasid jne.

Hinnad kõige odawamad. Kauba keaduse eest täielik wastut

Uus

delikates

piimaainetekauplus

Suurel
Tartumaant.
nr. 8.

Soomitan oma tagavarast Schweitzi, Hollandi, Ehomer ja Prantsuse

juustujortisid.

Laua- ja Pariisi-köögiwõid

Iga selle piima oma piimatalitusest. Rosentowo steriliseeritud piim ja koorejuust.

Kohwi-, wahu- ja presitud hapu koort.

Konserwid, kilud, sardinid, tsitronid, apelsinid jne.

Näitusel mitmed I ja II auhinnad saanud.

Suurel Tartu maanteel J. Jõhwikas.
nr. 8.

Kõnetraat nr. 346.

Minult Pika ja Waimu uul. nurgal peal olewast nr. 43/2

C. L. Kymmeli

õllelادust, mille pidaja hr. C. Hanson on, saab head

Saazer-
Spaeter-

Bräu

Berliner Weisbier

Münchener

Simonadi

Pilsener

Selterfi

Märken

Kwasfi ja

Laager-

Mödu

Bairisch

Saada igast restoraniist Tallinnas. Tellimisi wõtawad kõik wiinakauplused wastu.

Pika ja Waimu uul. nurgal nr. 43/2.

Kõnetraat 346.

C. Hanson.

Hülfid „Georgi“

ainult esimenes headuses igal pool müügil.

Rohu- ja wärwikauplus

K. Sosaar

Tallinnas, ringkonnakohtu wastas.

Kõnetraat nr. 462.

Paberossid:

„ADA“ 25 tüf.; 10 tüf.; 5 tüf.
15 kop. 6 kop. 3 kop.

on saada igal pool.

Nende kõrged headust palub proowida

ühikus

„A. N. Bogdanow & Ko.“

St. Peterburis.

Ostan ja müün kõikjugu pruugitud maha-
kraami ja mööblid ja
kõikjugu teisi asju ja kraami, kõige wähemast kuni kõige
kallimani. Kellel midagi müüa on, palun teatada.
Wäitfel Tartu maant. nr. 6, pruugitud asjade poes.

J. Sommer.

Igaluguste

hinnaste, pesu, kraede ja rinnaefiste

Spetsialmagasin.

Paul Winter,

Wiru uul. nr. 24.

SoiatuS!

Et wiimasel ajal meie paberossid

„Добрий Молодец“

järelaimama on hakatud,

(Dobry Molodetz)

Pange siinolewat
wabriku märki tähele.

20 tükki 5 kop.

Dobry Molodetz

Ainult see on õige
paki-pilt

Ainult see on õige
paki-pilt.

Dobry Molodetz

hoiatame austatud kaubatarwitajaid ja palume sellepärast ostu juures meie nime hoolega tähele panna.

Ühisus „Laferme“ St. Peterburis.

Kõnetraat nr. 102.

W. Demin,

Tallinnas, Wene ja Wiru uulitsa nurgal nr. 1.

Seowitab oma ladust

Teed,

kohwi,

suhkurt,

tubakat.

ja h u d,

paberossid,

heeringaid ja

kõiksugu würtkskaupasid.

Jällemüüjatele kõigeparem ostukoht.

Kõnetraat nr. 102.

A. Panksepp.

Täieline

jalgratta parandamine,

emailleerimine ja nikeldamine; treimine ja kõikfugu üksikute jagude juurdetegemine.

Töö on korralik ja terminlik.

Harju uul. nr. 45.

Kaubamaja

G. Gutkin

Tallinnas, Wiru uul.
☉ ☉ Demini wastas.

Suur ladu

riideid ja kalewifortsiid näitelawa sisseesadmiseks. Näituseks: wäri-
list kalewit eesriiete jaoks, kulisside riided, näitelawa põrandawaibad, mööblite üleriided igas mustris ja hinnas. Kardinad, portiired, ja muud näitelawa ilustused. Odawamad ülikonnad teatrie garderobedele.

Peale selle suur ladu igalugustest moodfateft oma ja väljamaa riidewabrikute willastest riidest, nagu: liidiriidet, kalewit, drappi ja cheviotti on alati suures wäljalikus saada.

Pulmade kaasawaraks iga selfi linast ja puuwillaft riidet.

Uudised igapäew naiste- ja meesterahwo riide-
teft kui ka kalukatelt.

Mööbliriideid, teppihid, kardinaid, põrandariideid magamise- ja reistekkiid, pleefiid, päewa- ja wihmawarjuid Profesori Jägeri listemilist aluspesu.

Gummimantlid.

Kalukakaupa ja walmistehitud karwakraeßid, kui ka müüßid jne. Kaubamaja G. Gutkin.
Tallinnas, Wiru uul., Demini wastas.

Daljudes fortides paremaid

näo-seenisid, lõhnaelisiid,

amba, ja muud wäljalikus saada kaswatamise-rohtusid saada

Ed. Moring'i rohu- ja wärwilaadlus

Suure Harja uul. nr. 14.

Trumanni

Delikates kauplus

Harju uul. nr. 43.

K. Kopijowski,

Tallinnas, Kopli uul. nr. 2

soowitab kõige odawamalt Rootsi ja muude maade granidist ning marmorist

monumentisi,

ristisid ja hauakiwa,

marmorist laudu ja lettisid, tsementkiwa, kõik-suguste ilusate ja kirjude mustritega, maja- ja kojapõrandate jaoks.

Igaüks, kes monumentisid wõi ristasid tarwi-
tab, küsigu enne meie juures hindasid ja kujutusi.

I Hambakliinik

Wiru uul. nr. 7, Nikolai majas.

Wastuwõtmine kogu päewa otja.

Kunßliste hammaste laboratorium.

Hinnad kindlad.

Uued paberossid!

Suitsetage paberossisid:

„РЪЗВУШКА“

(Reswuschka).

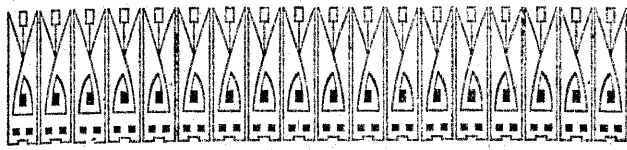
20 tükki 6 kop.

Headuse poolest kõigist ees.

Uhisus „Laferme“,

St. Peterburis.

Uued paberossid!

Üksi

leal on kajulik ostukoht, kus oitja
täielikku väljavalikut ja head
kaupa leiab.

R. Reichmann

Tallinnas, Pikal uul. nr. 25,

soovitab oma suurest ladust iga seltsi

riide-

pesu-

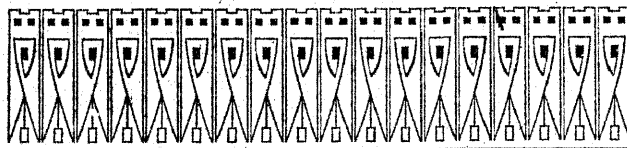
laapa- ja

pudu-

kaupa

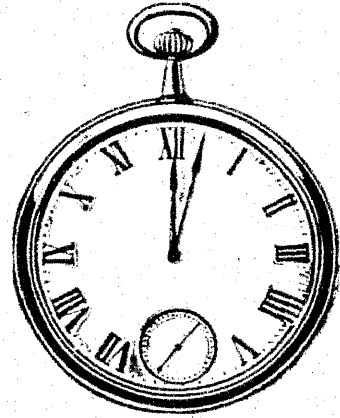
Spordi- ja turnimiseriideid.

Hinnad odavad ja kindlad.

Jga kahe minuti jooksul

tööpäevadel valmistatakse ja müüakse

üks keorelahutaja

„Alfa-Laval“

„Alfa-Laval“ keorelahutajate hinnakirjad saadetakse soovijatele igal ajal maksuta kätte.

Kaubamaja „Alfa-Nobel“

Peterburis, Omskis, Warsawis ja Odessas.

G. Pirowitschi, Wiru uul. nr. 21.

Kõige suurem ladu kõitjugašid

uurisid, seina- ja äratamise-

kellasiid.

Suur walit uuest kullast ketšid 14 pr., mis iialgi farwa ei muuda, kuld 56 pr. laulatuse-šormu-šeid müün kulla kurši järele.

Šeerilastele

kõitjugašid kuld ilušormušeid, kuld- ja unktuld-medalšongišid, käewõrušid, proššid jne., müün kõige odawama hinnaga.

G. Pirowitsch,

Wiru uul. nr. 21, uuris- kuld-, hõbe- ja melchiori-kauplus Tallinnas.

Межевой инжжеръ

Принимает землеустроительныя работы: землѣрныя, таксаціонныя, лѣсоустроительныя, меліораціонныя, введеніе образцовыхъ хозяйствъ, изготовленіе плановъ и исполненіе разныхъ чертежныхъ работъ.

Приемъ отъ 8—1 утра Вышг. Бульваръ № 13 и отъ 4—5 попол. Систернская № 1.

Maamõõtja insener

Wõtab oma peale maade korralduse tööšid, nagu: maamõõtmise, hindamise, mešakorraldamine, eestjulistude tohtide šisešeadmine, šoode kuitatamine, kaartide walmistamine, ajakohaste taluhoonete eelarwed, plaanid jne. Annab asjarundlihta šeletuši kõigis maade korraldamise asjuš. Peale selle wõetakše kõitšugu joonistuse- tööš walmistada.

Kõnetunnid tella 8—10 hommikul Toom promenašil nr. 13, põššupanga wastas ja peale lõunat tella 4—5 Põnnu uul. nr. 1.

Jngen. Landmesser

Übernimmt Arbeiten, wie z. B.: Wirtschaftseinrichtung, Vermessungen, Bonitierungen, Forsteinrichtungen, Meliorationen, Einführung von Musterwirtschaften, Anfertigung von Plänen und Ausführung verschiedener Zeichenarbeiten.

Empfang von 8—10 Uhr vormittags Dom-Promenade No. 13 u. 4—5 Uhr nachmittags Süsternstrasse No. 1.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR